

Research Article

Fertility Desires and Barriers to Childbearing Among Employed Women in Iran

Abbas Askari-Nodoushan¹ , Hajieh Bibi Razeghi-Nasrabad^{2*} ¹ Professor in Demography, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.² Associate Professor of Demography, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 14 October 2024

Accepted: 11 March 2025

Published: 14 April 2025

Keywords:

Preferences,
Desired fertility,
Employed women,
Iran.

ABSTRACT

Employed women represent a subgroup of the population that may face more challenges in achieving fertility goals. This study examines fertility preferences, behaviors, and patterns of fulfilling childbearing desires among employed women. This cross-sectional study was conducted among 392 ever-married women employed at the Social Security Organization in Iran in 2023. A structured questionnaire was used to collect the data. The results showed that the average number of children ever born was 1.54, and the average desired number of children was 2.37. Approximately 7% of women preferred no children, 11.5% preferred one child, 42% preferred two children, and 39.1% preferred three or more children as their ideal family size. Based on modeling results, variables such as age, gender attitudes, work-family conflict, and time spent on household chores were identified as the most significant factors influencing the desired number of children. The findings indicate that issues such as work-family conflict, economic concerns, and changing attitudes toward gender roles are significant barriers to increasing the number of children among employed women. These highlight the need for policies that improve women's working conditions while supporting their childbearing decisions.

Introduction

Low fertility has emerged as a major demographic challenge and policy concern in Iran over the past two decades. According to the [Statistical Center of Iran \(2021\)](#), the total fertility rate declined to 1.74 children per woman in 2021, while women's desired fertility remains at about 2.25 children ([Razeghi Nasrabad & Abbasi-Shavazi, 2020](#)). This significant gap between actual and desired fertility is particularly pronounced among employed women, who face significant challenges in balancing work and family responsibilities ([Razeghi Nasrabad, 2023](#)). The persistence of low fertility rates carries profound demographic and socioeconomic implications, including labor force shortages, accelerated population aging, and greater pressure on social security systems ([Sobotka et al., 2019](#); [Rindfuss & Choe, 2015](#)). Given these consequences, understanding the factors contributing to fertility preferences and identifying barriers to achieving reproductive goals are particularly important for employed women, a demographic group facing unique challenges in realizing their childbearing aspirations. This study examines fertility preferences, behaviors, and

*Corresponding author: Hajieh Bibi Razeghi-Nasrabad. Associate Professor of Demography, Faculty of Family Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

E-mail addresses: hrazeghi@ut.ac.ir

E-ISSN: 2008-3742/© Population Association of Iran, Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Cite this article:

Askari-Nodoushan, A., & Razeghi Nasrabad, H. B. (2025), Fertility Desires and Barriers to Childbearing Among Employed Women in Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 20(39), 49-72. <https://doi.org/10.22034/jpai.2025.2047993.1389>

patterns of achieving childbearing desires among employed women. The findings from this research can inform policy development to support employed women in achieving both their career and fertility goals, with implications for demographic trends and for improving the quality of life of working women and their families.

Methods and Data

This cross-sectional study was conducted among 392 ever-married women employed at the Social Security Organization in Iran in 2023. A structured questionnaire was used to collect the data. The research analyzes three key dependent variables: the number of children ever born, the desired number of children, and the fertility gap, defined as the difference between desired and actual fertility. Independent variables included demographic factors (age, age at first marriage, education level, ethnicity), behavioral measures (hours spent on household work), and attitudinal dimensions (work-family conflict, gender attitudes, social support, feeling of security). Analytical approaches included descriptive statistics, chi-square tests, correlation analysis, and linear regression modeling to examine relationships at both bivariate and multivariate levels.

Findings

The study revealed several important patterns in fertility behavior and preferences among employed women. The results showed that the average number of children ever born was 1.54 with a distribution of 14.3 percent childless, 28.3 percent with one child, 47.7 percent with two children, and 9.7 percent with three or more children. In contrast, the average desired number of children was 2.37. Approximately 7 percent of women preferred having no children, 11.5 percent preferred one child, 42 percent preferred two children, and 39.1 percent preferred three or more children as their ideal family size. This discrepancy resulted in a fertility gap: 50.3 percent of women had fewer children than they desired (underachieved), 31 percent achieved their desired family size, and 11.7 percent had more children than they preferred (overachieved). Age emerged as a significant factor, showing positive correlations with both actual fertility ($p < 0.001$) and desired fertility ($p < 0.001$), while earlier age at marriage correlated with higher fertility outcomes. Interestingly, although younger women exhibited greater fertility gaps, half of the women over 35 had not achieved their reproductive goals. The presence of at least one son significantly increased the likelihood of achieving desired fertility, whereas work-family conflict and longer time spent on housework were associated with lower fertility aspirations. Multivariate analysis identified four significant predictors of desired fertility: age ($p < 0.01$), gender attitudes ($p < 0.05$), work-family conflict ($p < 0.05$), and hours spent on housework ($p < 0.05$), with the model explaining 13% of the variance in fertility preferences.

Discussion and Conclusion

This survey of fertility patterns among employed women in Iran's Social Security Organization yields important theoretical and policy insights. The findings confirm a substantial fertility gap where many women, particularly younger cohorts, have not achieved their reproductive aspirations. The results align with global patterns showing that later ages at marriage, linked to generational shifts in attitudes toward family formation and an increased emphasis on women's education and career opportunities (Morgan, 2003; Lesthaeghe, 2010), contribute to fertility postponement and potential shortfalls. The findings also indicate that issues such as work-family conflict, economic pressures, and shifting attitudes toward gender roles are significant barriers to increasing the number of children among employed women. The study's identification of work-family conflict and household labor demands as significant barriers to achieving fertility goals supports previous research (Greenhaus & Beutell, 1985, Razeghi Nasrabad 2022, Sadeghi and Shahabi 2019) and highlights the specific challenges faced by employed women in contemporary Iranian society. These findings have important policy implications, indicating the need for comprehensive support measures such as workplace childcare facilities, flexible work arrangements, parental leave policies, and initiatives to address gender role attitudes. Although limited by organizational focus and a cross-sectional design, the study provides valuable evidence for demographic policymaking aimed at reducing fertility gaps and

supporting employed women's ability to balance work and family roles. Future longitudinal research with broader samples could further illuminate the dynamics of fertility decision-making within Iran's changing social context. Ultimately, addressing these challenges requires an integrated approach that takes considers both individual preferences and systemic barriers in employment and family structures.

Acknowledgement

This article is derived from a research project conducted with support from the Social Security Organization Research Institute and the University of Tehran. The authors express their gratitude. The authors also thank the journal's reviewers for their valuable comments and suggestions.

مقاله پژوهشی

تمایلات باروری و موانع تحقق فرزندآوری در میان زنان شاغل در ایران

عباس عسکری ندوشن^۱، حجه بی‌بی رازقی نصرآباد^۲

^۱ استاد جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.
^۲ دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

زنان شاغل یکی از زیرگروه‌های جمعیتی هستند که بیش از سایرین ممکن است در تحقق انگیزه‌های فرزندآوری خود با مشکل مواجه باشند. این مقاله به بررسی ترجیحات و رفتار باروری و الگوهای تحقق تمایلات فرزندآوری در بین زنان شاغل پرداخته است. این مطالعه مقطعی بر روی ۳۹۲ زن دارای همسر شاغل در سازمان تامین اجتماعی ایران در سال ۱۴۰۲ انجام شد. داده‌ها از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته جمع‌آوری شده‌اند. یافته‌ها نشان داد میانگین تعداد فرزند زنده به دنیا آمده ۱/۵۴ و میانگین تعداد فرزندان مطلوب ۲/۳۷ می‌باشد. از میان پاسخگویان، حدود ۷ درصد از زنان بی‌فرزندی، ۱۱/۵ درصد تک‌فرزندی، ۴۲ درصد دو فرزند و ۳۹/۱ درصد سه فرزند و بالاتر را به عنوان بعد مطلوب فرزندآوری اعلام نمودند. براساس تحلیل‌های چندمتغیره، متغیرهای سن، نگرش جنسیتی، تعارض کار و خانواده و ساعات صرف شده برای کارهای خانگی به عنوان مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر تعداد فرزندان مطلوب شناسایی شدند. از جمله موانع عمده برای افزایش فرزندآوری زنان شاغل عبارتند از: تعارض کار و خانواده، نگرانی‌های اقتصادی و تغییر نگرش‌ها در مورد نقش‌های جنسیتی. این موضوع نیازمند توجه بیشتر به تدوین سیاست‌هایی است که به‌طور همزمان به بهبود شرایط کاری زنان و حمایت از تصمیمات فرزندآوری آن‌ها کمک کند.

اطلاعات مقاله

دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۲
پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۰
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۲۵

واژگان کلیدی:

باروری مطلوب،
ترجیحات فرزندآوری،
تعارض کار و خانواده زنان
شاغل، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

پدیده نوظهور باروری «پابین»، «بسیار پایین» (میزان باروری کل زیر ۱/۵ فرزند به ازای هر زن) و «پابین‌ترین» (میزان باروری کل زیر ۱/۳ فرزند به ازای هر زن) بسیاری از سیاست‌گذاران را نگران عواقب احتمالی آن کرده است. این نگرانی‌ها، پیرامون تداوم طولانی‌مدت روندهای جمعیتی کنونی از جمله کاهش واقعی یا پیش‌بینی شده جمعیت، کاهش جمعیت مناطق خاص و گروه‌های جمعیتی، و همچنین سالخوردگی فزاینده جمعیت است که فشار زیادی بر منابع مالی عمومی، سیستم‌های بازنشستگی، تأمین اجتماعی و خدمات مراقبت از سالمندان وارد می‌کند (ریندفوس و چو، ۱۴۰۰). کاهش نیروی کار و کند شدن یا توقف رشد اقتصادی نیز از دیگر نگرانی‌هایی ناشی از این وضعیت جمعیتی هستند (Stark & Kohler, 2002؛ سوبوتکا^۲ و همکاران ۱۳۹۹، ریندفوس و

^۱ Rindfuss & Choe

^۲ Sobotka

*نویسنده مسئول: حجه بی‌بی رازقی. نصرآباد، دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم خانواده، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

رایانامه: hrazeghi@ut.ac.ir

استاد به این مقاله: عسکری ندوشن، عباس و رازقی نصرآباد، حجه بی‌بی (۱۴۰۴). تمایلات باروری و موانع تحقق فرزندآوری در میان زنان شاغل در ایران. نامه انجمن

جمعیت‌شناسی ایران، ۲۰ (۳۹)، ۷۲-۴۹. <https://doi.org/10.22034/jpai.2025.2047993.1389>

چو، ۱۴۰۰)، در بسیاری از کشورهایی که سطح باروری بسیار پایینی دارند، متوسط اندازه مطلوب خانواده زنان، مردان و زوجین حدود دو یا بالای دو فرزند است. معمولاً، میزان باروری بسیار پایین حکایت از آن دارد که شکاف زیادی بین اندازه باروری مطلوب و اندازه واقعی خانواده وجود دارد، به‌ویژه در مورد زنان با تحصیلات بالاتر و شاغل که ترکیب مسئولیت‌های شغلی با زندگی خانوادگی برای آن‌ها دشوارتر است، این شکاف باروری بیشتر مشهود است (رازقی‌نصرآباد و میرزایی، ۱۳۹۱).

روند تحولات باروری در ایران نشان می‌دهد که میزان باروری کل از حدود ۷/۷ فرزند به ازای هر زن در سال ۱۳۴۵، به حدود ۷ فرزند در سال ۱۳۵۹ و سپس به ۱/۹ تولد در سال ۱۳۸۵ و ۱/۸ تولد در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته است. براساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵، میزان باروری کل با اندکی افزایش به ۲/۰۱ فرزند رسید. با این حال، این افزایش، مقطعی و ناشی از ورود متولدین دهه ۶۰ به مرحله فرزندآوری و جبران باروری تأخیری سالیان گذشته بود. مقایسه میزان‌های باروری در سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که از سال ۱۳۹۶ مجدداً روند کاهشی باروری ادامه یافت و در سال ۱۴۰۰ به سطح ۱/۷۴ رسید (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰).

در حالی که جامعه ایران باروری زیر سطح جانشینی را برای بیش از دو دهه تجربه می‌کند، باروری ایده‌آل فردی یا مطلوب بالای دو فرزند و حدود ۲/۲۵ است (Razeghi Nasrabad & Abbasi Shavazi, 2020). این وضعیت نشان از شکاف باروری واقعی و مطلوب در ایران دارد. اصطلاح شکاف باروری مفهومی است که به‌ویژه در دو دهه اخیر در حوزه جمعیت‌شناسی مورد توجه قرار گرفته است و ناشی از آن است که زوج‌ها ممکن است در طول مسیر زندگی، با مسائل پیش‌بینی‌نشده‌ای مواجه شوند که ایده‌آل‌ها و تمایلات آن‌ها را دچار تغییر کند یا از واقعیت بخشیدن به آن‌ها منصرف شوند؛ و یا اینکه قادر نباشند تمایلات باروری خود را تحقق بخشند (رازقی‌نصرآباد و میرزایی، ۱۳۹۱). در واقع، شکاف بین تعداد واقعی و تعداد مطلوب فرزندان موضوع مهمی است که عدم تحقق یا ناتوانی زنان برای رسیدن به باروری مطلوب‌شان را نشان می‌دهد. ممکن است تعداد فرزندان بیش از تعداد فرزند مطلوب باشد که این وضعیت ناشی از ناخواسته بودن تعدادی از بارداری‌هاست. از طرف دیگر، ممکن است تعداد فرزندان کمتر از تعداد فرزند مطلوب باشد که این نیاز به بررسی علل عدم تحقق باروری مطلوب زوجین دارد.

در شرایطی که کشور با چالش میزان پایین باروری مواجه است، نادیده گرفتن کمتر بودن تعداد فرزندان واقعی از مطلوب، موضوعی است که می‌تواند باعث تداوم باروری پایین و یا کاهش بیشتر میزان‌های باروری گردد. ترجیحات و رفتارهای باروری می‌تواند تأثیرات قابل توجهی بر روی ساختارهای اجتماعی و اقتصادی یک جامعه داشته باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهند که تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای باروری مستقیماً بر رشد اقتصادی و توزیع منابع در جوامع تأثیر می‌گذارند. کشورهایی که دارای سطح باروری پایین‌تر هستند ممکن است با چالش‌هایی نظیر سالخوردگی جمعیت و کاهش نیروی کار مواجه شوند (Stark & Kohler 2002؛ سوپوتکا و همکاران ۱۳۹۹، ریندفوس و چو، ۱۴۰۰). در حالی که کشورهای با سطح باروری بالا ممکن است با مسائل مربوط به فراهم آوردن منابع و خدمات کافی برای جمعیت رو به رشد خود دست و پنجه نرم کنند. بنابراین، واضح است که درک و شناخت رفتارها و تمایلات باروری و بررسی تحقق انتظارات باروری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا تصمیم‌گیری برای فرزندآوری تأثیرات عمیقی بر ساختار سنی جمعیت برنامه‌ریزی‌های شهری، توسعه پایدار و سیاست‌های رفاهی دارد.

در حال حاضر که باروری پایین یکی از ویژگی‌های جامعه ما شده است و سیاست‌های جمعیتی نیز برای مقابله با کاهش بیشتر و افزایش آن به سطوح بالاتر از جانشینی طراحی شده‌اند، تحقیق در این زمینه می‌تواند به ارتقای دانش ما در مورد چگونگی تأثیرگذاری سیاست‌های جمعیتی بر روی رفاه خانواده‌ها کمک کند و همچنین می‌تواند در بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی که بر تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای باروری تأثیر می‌گذارند، نقش داشته باشد. در نهایت، تحقیق و بررسی دقیق درباره‌ی عوامل مؤثر بر باروری مطلوب و واقعی نه تنها برای افراد و خانواده‌ها بلکه برای کل جامعه و سیاست‌گذاران مهم است؛ تکیه بر نتایج این نوع مطالعات به ما امکان می‌دهد تا بتوان برای خانواده‌هایی که تمایل آنها به داشتن فرزندان اضافه‌تر از فرزندان موجودشان است، شرایط دستیابی به تعداد فرزندان مطلوب را شناسایی و آرزوهای‌شان را محقق نمود. این امر، در عین حال زمینه دستیابی به راهکارهای بهتر و مؤثرتری را برای مواجهه با چالش‌های جمعیتی فعلی و آینده تسهیل می‌نماید. با توجه به این ضرورت، مطالعه حاضر ترجیحات و رفتار باروری زنان شاغل را که بیش از سایر گروه‌های اجتماعی ممکن است در تحقق اهداف باروری‌شان با مشکل مواجه باشند، مورد بررسی و مطالعه قرار داد. یافته‌های مطالعه حاضر بر مبنای پیمایش اخیری که در بین زنان شاغل در سازمان

تأمین اجتماعی کشور به انجام رسیده، به بررسی ترجیحات باروری و الگوهای تحقق تمایلات فرزندآوری و برخی از عوامل تعیین‌کننده آن پرداخته است.

مبانی نظری

در این پژوهش، به‌منظور تبیین ترجیحات و رفتارهای باروری در میان زنان شاغل، از چندین نظریه مرتبط استفاده شده است. این نظریات شامل مدل‌های اقتصادی، نظریه‌های اجتماعی و فرهنگی و تحلیل نهادی باروری است که در ادامه به اختصار معرفی می‌گردند. هر یک از این نظریات به شیوه‌ای متفاوت به بررسی عوامل مؤثر بر تصمیمات باروری می‌پردازند و می‌توانند درک بهتری از پیچیدگی‌های تصمیم‌گیری در این زمینه ارائه دهند.

مدل‌های اقتصادی باروری (Becker, 1960; Willis, 1973) بر پیوند باروری با اقتصاد خرد خانواده تأکید دارند و تصمیم‌های فرزندآوری را به‌عنوان نتیجه محاسبات عقلانی زوجین در نظر می‌گیرند. این مدل‌ها، فرزند را به‌مثابه یک کالای مصرفی در نظر گرفته و رفتارهای فرزندآوری را به کمک مفاهیم اقتصادی مانند موازنه میان هزینه و منفعت توضیح می‌دهند. براساس این مدل‌ها، ترجیحات باروری و تعداد مطلوب فرزند به‌طور مستقیم تحت تأثیر محاسبات اقتصادی خانواده قرار دارد. والدین منافع مختلفی از داشتن فرزندان دریافت می‌کنند، از جمله ارزش ذاتی فرزند، ارزش کار فرزندان و امنیت اجتماعی در دوران سالخوردگی، در حالی که هزینه‌ها شامل هزینه‌های مالی مستقیم و هزینه‌های فرصت است (Joshi & David, 2006). در همین چارچوب گری بکر در نظریه انتخاب عقلانی (Becker, 1960, 1981) معتقد است که افراد تصمیمات باروری خود را بر مبنای تحلیل هزینه-فایده اتخاذ می‌کنند. از این‌رو، ترجیحات باروری و تعداد مطلوب فرزند براساس فوایدی که والدین از داشتن فرزندان انتظار دارند و هزینه‌هایی که باید متحمل شوند، شکل می‌گیرد. به‌طور مثال، زنانی که تحصیلات بالایی دارند و یا بیرون از خانه شاغل‌اند، ممکن است داشتن و بزرگ کردن فرزندان، برای آن‌ها هزینه‌های فرصت بالایی داشته باشد و در نتیجه تصمیم به کم‌فرزندآوری بگیرند.

نظریه اجتناب از خطر^۱ یکی از نظریاتی است که از نظریه انتخاب عقلانی و اقتصاد جدید خانوار^۲ (Becker, 1960, 1973) ریشه می‌گیرد (Fiori et al., 2013; Sobotka et al., 2010). این نظریه بُعد بی‌اطمینانی را به فرایند تصمیم‌گیری اضافه می‌کند. به این معنی که، افراد در تصمیم‌گیری برای داشتن فرزند، علاوه بر محاسبات اقتصادی و در نظر گرفتن هزینه و فایده فعلی فرزند، به بی‌اطمینانی‌ها و ریسک‌های مرتبط با آینده نیز توجه می‌کنند. چنانچه درک و تصور والدین از چشم‌انداز آینده زندگی فردی و اجتماعی را پرمخاطره و توأم با ناامنی‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی برای خود و فرزندان‌شان احساس نمایند، در اقدام به فرزندآوری تردید خواهند کرد. از این‌رو، در عین حال که ممکن است زوجها تعداد فرزندان بیشتری را مطلوب بدانند، اما درگیری‌های ذهنی و نگرانی‌ها نسبت به وضعیت آینده، آنها را به فرزندآوری کمتر از تعداد مطلوب سوق خواهد داد و در نتیجه شکافی را بین ترجیحات آن‌ها در مورد تعداد مطلوب فرزند و تعداد فرزندان موجود شکل خواهد داد.

نظریه گذار دوم جمعیتی (Lesthaeghe & Neidert, 2006; Van de Kaa, 1987; Lesthaeghe 2010, 2020) بر نقش تغییرات نگرشی و فرهنگی در شکل‌دادن به‌آینده‌آل‌های فردی در مورد خانواده تأکید دارد. این نظریه باروری زیرسطح جانشینی را به گسترش ارزش‌ها و ایدئولوژی توسعه فردی و خودتحقق‌بخشی نسبت می‌دهد. تغییرات نگرشی و فرهنگی می‌تواند ترجیحات باروری را به سمت کم‌فرزندی سوق دهد و در نتیجه، افراد ممکن است تعداد فرزندان کمتری را به‌عنوان تعداد مطلوب در نظر بگیرند. زمانی که تغییرات فرهنگی و ارزشی جامعه در جهتی باشد که افراد پیشرفت و موفقیت شخصی‌شان را در مرکز اولویت‌های زندگی خود قرار دهند، و این موفقیت‌های فردی برای آنان، اهمیتی بیش از ایفای مسئولیت‌های خانوادگی مانند همسری و والدگری پیدا کند، افراد در تصمیمات خود در رابطه با تشکیل خانواده و فرزندآوری تجدیدنظر می‌کنند. در این رابطه، پژوهش‌های پیشین گزارش کرده‌اند که در ایران نیز اهمیت والدشدن به‌خصوص مادر شدن که زمانی بسیار پرمزلت بود و برای زنان افتخار محسوب می‌شد (جعفری‌سیریزی، عسکری‌ندوشن و روحانی ۱۴۰۱)، اکنون در میان زنان به‌ویژه زنان تحصیل‌کرده و شاغل تغییر کرده است.

نظریه تکثر نقش‌ها (Sieber, 1974) به تداخل نقش‌های شغلی و خانوادگی و تأثیر آن بر تصمیمات باروری اشاره دارد. تعارض کار-خانواده نوعی از تعارض بین نقشی است که در آن فشار پدید آمده از نقش‌های کاری و خانوادگی از هر سو ناهمساز است و چنانچه نقشی برای فرد اهمیت بیشتری داشته باشد، فرد وقت بیشتری برای آن گذاشته و تعهد بیشتری نسبت به آن دارد که ممکن

¹ Risk Aversion Theory

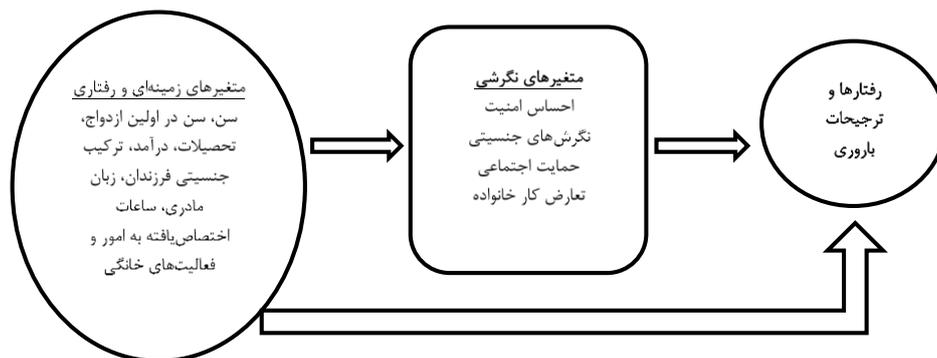
² New Home Economics

است به تداخل در نقش‌های دیگر منجر شود (Greenhaus & Beutell, 1985). این تعارض می‌تواند تصمیم به فرزندآوری را به تعویق بیندازد یا کاهش دهد و به‌طور مستقیم بر ترجیحات باروری و تعداد مطلوب فرزند تأثیر بگذارد. سیاست‌های حمایتی محیط کار که انعطاف‌پذیری و حمایت بیشتری برای والدین فراهم می‌کنند، می‌توانند به کاهش تنش‌های ناشی از تکثیر نقش‌ها کمک کرده و در نتیجه به افزایش تمایل به فرزندآوری منجر شوند.

نظریه انقلاب جنسیتی (Goldscheider, 2014, 2000) به تغییرات در نقش‌های جنسیتی و افزایش مشارکت مردان در کارهای غیرمزدی خانواده اشاره دارد. این تغییرات می‌تواند بی‌ثباتی‌های زندگی زناشویی را کاهش داده و ترکیب کار و خانواده را برای زنان تسهیل کند (Lappégard et al., 2015). در جوامعی که نقش‌های جنسیتی سنتی عمومیت دارند، زنان همچنان مسئول بار کارهای خانه و مراقبت از کودکان هستند (Del Boca et al., 2020). این انتظارات اجتماعی می‌تواند ترجیحات باروری و تعداد مطلوب فرزند را تحت تأثیر قرار دهد، به‌گونه‌ای که زنان شاغل ممکن است به دلیل فشارهای ناشی از تعارض کار و خانواده، تعداد کمتری فرزند را به‌عنوان تعداد مطلوب در نظر بگیرند.

چارچوب تحلیل نهادی باروری (Scott, 2014) به ساختارهای اجتماعی و فرهنگی و نقش آن‌ها در تصمیمات باروری توجه دارد. این نظریه نقش دولت و سیاست‌های نهادی مانند مرخصی زایمان، ساعات کاری انعطاف‌پذیر و مزایای مالیاتی را در تأثیرگذاری بر رفتار باروری مورد بررسی قرار می‌دهد (Branisa et al., 2014; Probert, 2005, McNicoll, 1980; 2001). سیاست‌های حمایتی می‌توانند موانع مربوط به تعارض کار و خانواده را کاهش داده و به افراد امکان دهند تا تعادل بهتری بین زندگی شغلی و خانوادگی برقرار کنند، که این امر می‌تواند ترجیحات باروری و تعداد مطلوب فرزند را افزایش دهد (عسکری‌ندوشن و رازقی‌نصرآباد، ۱۴۰۲؛ رازقی‌نصرآباد و عسکری‌ندوشن، زیر چاپ).

دیدگاه دیگری که کمابیش همسو با چارچوب نهادی است، نظریه حمایت اجتماعی است. حمایت اجتماعی عاملی محافظت‌کننده در مقابل فشار روانی است (حاجبی و فریدنیا، ۱۳۸۸: ۷۱). افراد خانواده، دوستان، همسایگان، همکاران، نهادهای اجتماعی و... منابع حمایت اجتماعی می‌باشند. بر این اساس زمانی که افراد از سوی خانواده، همکاران و یا نهادهای اجتماعی کمک و یا حمایتی دریافت نمی‌کنند، برای کاهش تعارض و مشکلات مربوط به ترکیب کار و خانه، سعی می‌کنند به‌صورت انفرادی عمل نمایند. در این شرایط تأخیر در ازدواج و یا فرزندآوری و یا کاهش تعداد فرزندان به‌عنوان یکی از مکانیزم‌های تعادل‌بخشی برای امور مربوط به داخل و بیرون از منزل است.

شکل ۱. عوامل موثر بر ترجیحات و رفتار باروری و الگوهای تحقق باروری زنان شاغل

در این رابطه برناردی و کلنر^۱ (۲۰۱۴) بین سه حمایت مادی^۲ (مانند پول)، حمایت ابزاری^۳ (مانند کمک در خانه‌داری، مراقبت از کودک) و حمایت عاطفی^۴ (مانند سازگاری) تمایز قائل شدند. حمایت اجتماعی می‌تواند تصمیم به ازدواج و داشتن فرزند را در سال‌های اول ازدواج یا در شرایطی که زوجین هنوز در حال تحصیل هستند و یا هنوز به شغل پایداری دست نیافته‌اند، ولی تمایل دارند فرزند داشته باشند، تسهیل کند (Bühler and Fratzak 2007; Arránz Becker, Lois and Nauck, 2010). بنابراین، در

¹ Bernardi & Klamer

² Material Support

³ Instrumental Support

⁴ Emotional Support

جوامعی که نهادهای رسمی حمایت بیشتری در رابطه با مراقبت از کودک انجام می‌دهند، زنان شاغل در ترکیب کار خانه و بیرون با مشکلات کمتری مواجه هستند.

نظریه‌های فوق هر یک به نوعی تلاش می‌کنند، پیچیدگی‌های تصمیم‌گیری باروری را توضیح دهند و نشان می‌دهند که چگونه عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نهادی به‌طور مستقل و یا مشترک بر ترجیحات باروری و تعداد مطلوب فرزند تأثیر می‌گذارند. با الهام از دیدگاه‌های نظری فوق، مدل نظری پژوهش حاضر را می‌توان به‌صورت شکل ۱ ترسیم نمود.

پیشینه پژوهش

رفتارها و تمایلات باروری کانون توجه محققین علوم اجتماعی و جمعیتی در ایران و خارج از ایران بوده است. اگرچه ادبیات تجربی درباره ترجیحات و شکاف باروری در ایران گسترده نیست. اما در کشورهای توسعه‌یافته موضوع پژوهش‌های متعددی بوده است در اینجا به مواردی از آنها اشاره می‌شود.

سوبوتکا و بیجوآن^۱ (۲۰۱۴) نشان دادند که ایده‌آل خانواده دو فرزند در اروپا طی سه دهه گذشته تقریباً پایدار بوده است. آنها ایده‌آل‌های باروری زنان را در ۳۷ کشور در سال‌های ۱۹۷۹-۲۰۱۲ تحلیل کردند و دریافتند که ایده‌آل دو فرزند به‌طور گسترده‌ای پذیرفته شده و میانگین اندازه خانواده ایده‌آل در بیشتر کشورها نزدیک به ۲/۲ است. نقش تحصیلات در ترجیحات و رفتارهای باروری در مطالعات متعددی بررسی شده است. یافته‌های تحقیقات زیادی نشان می‌دهد که تحصیلات بالاتر معمولاً با تمایل به باروری کمتر همراه است (Cygan-Rehm & Maeder, 2013; Fort et al., 2016; Kamhöfer & Westphal, 2019). افراد تحصیل کرده ممکن است به دلیل تمرکز بر رشد شغلی و دسترسی بهتر به روش‌های پیشگیری از بارداری، در تصمیم‌گیری‌های باروری خود تجدیدنظر کنند و فرزندان کمتری بخواهند. با این حال، برخی مطالعات نشان می‌دهند که اثر منفی تحصیلات بر باروری در سال‌های اخیر ناپدید شده یا حتی مثبت شده است (Geruso & Royer, 2018; Kan & Lee, 2018; Kramarz et al., 2021; Braakman, 2011; Fort et al., 2016). مطالعه چن^۲ (۲۰۲۲) نشان داد که هر سال تحصیل اضافی زنان تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده را ۰/۱۴ افزایش می‌دهد و احتمال بی‌فرزندگی را سه درصد کاهش می‌دهد. در تایوان، هو و چیانگ^۳ (۲۰۲۱) نشان دادند که جوانان برای فرزند اول، دوم و سوم ارزش‌های متفاوتی قائل هستند. منابع اقتصادی و ترجیح جنسی بر تمایلات باروری تأثیر می‌گذارند. **پان و یانگ^۴ (۲۰۱۹)** و **فلن و اولاه^۵ (۲۰۱۸)** به تأثیر نامنی اقتصادی بر تمایلات باروری پرداختند و نشان دادند که نوسانات درآمد و عدم قطعیت اقتصادی می‌تواند نرخ باروری را کاهش دهد. **دی لانگ^۶ (۲۰۱۴)** در پژوهشی در هلند نشان داد که نامنی شغلی تأثیر منفی بر تشکیل خانواده دارد. **مودنا^۷ و همکاران (۲۰۱۲)** در ایتالیا نیز بی‌ثباتی شغلی زنان را عاملی برای کاهش تمایل به داشتن فرزند اول دانستند.

تأثیر نگرش‌های جنسیتی نیز بر تمایلات باروری مورد توجه محققان قرار گرفته است. **کافمن^۸ (۲۰۰۰)** نشان داد که زنان تساوی‌گرا بچه کمتری می‌خواهند و مردان تساوی‌گرا بیشتر تمایل به فرزندآوری دارند. **تور و شورت (۲۰۰۴)** نشان دادند که یک منحنی U شکلی در پیش‌بینی احتمال بچه دوم برحسب تقسیم‌کار درون خانه وجود دارد. مطالعات انجام شده در ۱۴ کشور اروپایی بین سال‌های ۲۰۰۳-۲۰۰۰ نشان داد که مردان با نگرش تساوی‌گرا نیت باروری بالاتری دارند. **بستن، متیین و روتریج^۹ (۲۰۱۱)** پیوند بین نگرش‌های جنسیتی و نیت باروری را در زنان و مردان ۲۵-۳۹ ساله بدون فرزند یا فقط یک فرزند بررسی کردند و نشان دادند که هم نگرش‌های سنتی و هم تساوی‌گرا در مقایسه با نگرش‌های بینابینی، قصد فرزندآوری مردان را افزایش می‌دهند. **کافمن و برنارد^{۱۰} (۲۰۱۲)** نشان دادند که ساختارهای حمایتی در محیط کار بر تصمیم‌گیری برای فرزندآوری تأثیر می‌گذارند و زنان و مردانی که در محیط‌های کاری با انعطاف‌پذیری بالا فعالیت می‌کنند، اغلب تمایل بیشتری به فرزندآوری دارند. این امر نشان‌دهنده تأثیر تعادل بین کار و خانواده بر تصمیمات باروری است.

¹ Sobotka & Beaujouan

² Chen

³ Hu & Chiang

⁴ Pan & Yang

⁵ Fahlén & Oláh

⁶ De Lange

⁷ Modena

⁸ Kaufman

⁹ Basten Mietinnen & Rotkirch

¹⁰ Kaufman & Bernhardt

حمایت خانوادگی نیز نقش مهمی در تسهیل فرزندآوری دارد. حمایت‌های خانوادگی می‌توانند شامل مراقبت از کودک، کمک‌های مالی یا حمایت عاطفی باشند که همگی به کاهش بار روانی و مالی والدین، کاهش استرس و افزایش ثبات عاطفی در زندگی زوجها منجر شود. **تانسکانن و روکریچ^۱ (۲۰۱۴)** نشان دادند که حمایت مراقبتی خانواده می‌تواند تأثیر مثبتی بر تصمیم‌گیری باروری داشته باشد و میزان باروری را در جوامع مختلف افزایش دهد. حمایت مالی از سوی خانواده نیز می‌تواند موانع مالی مرتبط با فرزندآوری را کاهش دهد و به زوجها اجازه دهد تا با خیال راحت‌تری در مورد توسعه خانواده تصمیم‌گیری کنند.

در ایران، ترجیحات و رفتارهای باروری و شکاف باروری موضوع برخی پژوهش‌ها بوده است. **کاوه فیروز و همکاران (۱۴۰۱)** در مطالعه‌ای شکاف باروری واقعی و ایده‌آل زنان همسر دار ۱۵ تا ۴۹ ساله شهر تهران و عوامل مؤثر بر آن را بررسی کردند. نتایج نشان داد که متوسط باروری ایده‌آل آنها ۱/۹۵ فرزند بوده است. سن، فعالیت، سن در اولین ازدواج، تحصیلات و نوع شغل از جمله متغیرهای اثرگذار در شکاف بین باروری واقعی و ایده‌آل باروری بوده‌اند. **عباسی و همکاران (۱۴۰۱)** در فراتحلیل پژوهش‌های مرتبط با عوامل تأثیرگذار بر نگرش‌ها، و تمایلات باروری در ایران با ترکیب کمی یافته‌های مطالعات پیشین در ایران، دریافتند که متغیرهای تحصیلات، سن ازدواج، تعداد فرزندان موجود، مشارکت اقتصادی اجتماعی، فردگرایی، نگرش به اشتغال، رسانه‌های خارجی و اینترنت تأثیر منفی بر قصد باروری دارند. در مقابل، سن، سکونت روستایی، درآمد، دین‌داری، حمایت اجتماعی، تعداد خواهر و برادر و کیفیت زندگی تأثیر مثبت دارند. بیشترین اثر مربوط به متغیرهای فردگرایی و تعداد فرزندان موجود بوده است.

تیموری‌ارشد و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی نگرش زنان به ارزش فرزند و عوامل مؤثر بر آن در استان خراسان شمالی پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که متغیرهای سن ازدواج، تحصیلات و نگرش‌های مدرن جنسیتی دارای رابطه منفی و متغیر دینداری دارای رابطه مثبت با نگرش زنان به ارزش فرزند بوده است. همچنین، گروه ترکمن‌ها به فرزند نگاه مثبت قوی‌تری داشتند. **عباسی‌شوازی و همکاران (۱۳۹۹)** نشان دادند که اغلب زنان در تهران تعداد فرزندان کمتر از تمایل خود دارند و اگر شرایط زندگی به لحاظ اقتصادی و اجتماعی متفاوت می‌بود، فرزندان بیشتری می‌خواستند. **رازقی‌نصرآباد (۱۴۰۱)** در یک مطالعه کیفی نشان داد که چالش‌های ناشی از مدیریت همزمان مسئولیت‌های کاری و خانوادگی می‌تواند باعث کاهش تمایل به داشتن فرزند شود. این تحقیق بر تأثیر فشارهای روانی و کمبود وقت به‌عنوان دو عامل کلیدی که می‌توانند ترجیحات باروری را تحت تأثیر قرار دهند، تأکید می‌کند. **عباسی‌شوازی و دراهکی (۱۳۹۶)** نشان دادند که شبکه‌های اجتماعی خانواده‌محور بیشترین تأثیر را بر تمایلات فرزندآوری دارند. **حائری‌مه‌ریزی و همکاران (۱۳۹۶)** به دلایل تمایل افراد به فرزندآوری پرداختند و مهم‌ترین دلایل را علاقه به بچه، علاقه به پدر و مادر شدن، قرار داشتن همسر در سنین باروری، عدم کفایت فرزندان فعلی، تحکیم پیوند خانوادگی و علاقه به داشتن خانواده پرجمعیت عنوان کردند.

علی‌مندگاری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی نشان دادند که ۶۰ درصد از زنان، تعداد فرزندان مطلوب‌شان کمتر از فرزندان موجود است و ۱۰ درصد از زنان دارای فرزندان موجود بیشتر از مطلوب هستند. سن در اولین ازدواج و فشار شبکه اجتماعی از جمله متغیرهای مهم در بیش‌برآورده و کم‌برآورده شدن ترجیحات فرزندآوری هستند. **عباسی‌شوازی و خانی (۱۳۹۳)** نشان دادند که ناامنی اقتصادی تأثیر معنی‌داری بر ایده‌آل‌های باروری پایین دارد. زنان در خانوارهایی که با ناامنی اقتصادی بالاتری مواجه بودند، فرزندان کمتری را به‌عنوان ایده‌آل مد نظر داشتند. **عسکری‌ندوشن، حسینی و کریمی (۱۳۹۴)** عوامل تعیین‌کننده ایده‌آل‌های باروری زنان شاغل و بیکار شهر سمنان را بررسی کردند و دریافتند که زنان شاغل و بیکار بیشتر تمایل به داشتن دو فرزند دارند. تقدیرگرایی، هزینه فرزندان و ارزش‌های خانواده‌ای بزرگ اثر معناداری بر ایده‌آل‌های باروری زنان شاغل و غیرشاغل دارند. همچنین، نگرش‌های همگرا نسبت به مسائل جمعیتی و باروری در بین گروه‌های مختلف قومی و فرهنگی در ایران مشاهده شده است.

رازقی‌نصرآباد و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند که با افزایش سطح تحصیلات و مسئولیت‌های شغلی، تعداد فرزندان مطلوب کاهش می‌یابد. این پدیده به نگرانی‌های مربوط به تعادل بین کار و زندگی و نبود حمایت‌های کافی برای مادران شاغل نسبت داده شده است. آنها همچنین نشان دادند که زنان مناطق شهری به دلیل دسترسی بهتر به آموزش و فرصت‌های شغلی، تعداد فرزندان مطلوب کمتری دارند. این مطالعه تأکید کرد که تغییر نگرش‌ها نسبت به نقش‌های جنسیتی و افزایش آگاهی در مورد برنامه‌ریزی خانواده عوامل مهمی در این تغییرات هستند. **خلج‌آبادی فراهانی (۱۳۹۶)** نشان داد که ترجیحات باروری در زنان و مردانی که نگرش جنسیتی سنتی داشتند و همچنین زنانی که همسران آنها سهم مهمی در کارهای منزل ایفا می‌کردند، بیشتر است. **رازقی‌نصرآباد**

¹ Tanskanen & Rotkirch

و مدیری (۲۰۱۸) دریافتند که قصد فرزندآوری در مردانی که نگرش‌های جنسیتی سنتی داشتند، بیشتر است. نگرش‌های جنسیتی برابرطلبانه‌تر در افرادی دیده می‌شود که قصد فرزندآوری ندارند یا قصد تک‌فرزندی دارند.

مطالعات فوق نشان می‌دهند که عوامل مختلفی از جمله شبکه‌های اجتماعی، تحصیلات، ناامنی اقتصادی، نگرش‌های جنسیتی و حمایت خانوادگی بر تصمیمات باروری تأثیر دارند. پژوهش‌های فوق، نقش مهم سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی و تعارض کار و خانواده در شکل‌گیری تصمیمات باروری را نشان می‌دهند. مرور تحقیقات تجربی در داخل کشور بیانگر این است که با وجود حجم گسترده پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه باروری در ایران، ترجیحات و رفتارهای باروری و الگوی تحقق تمایلات باروری زنان شاغل و عوامل تأثیرگذار بر آن، جز در موارد معدود، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. البته در برخی مطالعات کیفی ترجیحات و تمایلات فرزندآوری زنان شاغل در یک شهر و در یک نمونه خاص انجام شده، اما در مطالعات کمی با نمونه بزرگتر کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. این مطالعه در بین زنان شاغل که بیش از سایرین رفتارهای مرتبط با باروری پایین را دارند، انجام شده است و تلاش نموده تا به توسعه و تقویت ادبیات مرتبط با این حوزه کمک نماید.

روش پژوهش و داده‌ها

این مطالعه از داده‌های بدست آمده از پیمایشی استفاده می‌کند که پیرامون ترجیحات و رفتارهای باروری زنان شاغل در سازمان تامین اجتماعی در سال ۱۴۰۲ انجام شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. جامعه آماری تحقیق کلیه زنان در بازه سنی ۴۹-۱۵ ساله شاغل در بخش بیمه‌ای سازمان تامین اجتماعی می‌باشد. بر طبق سالنامه آماری سازمان، در سال ۱۴۰۰ تعداد زنان شاغل در این بخش ۶۴۷۳ نفر بوده است. در برخی از استان‌ها از جمله استان‌های مرکزی، سیستان و بلوچستان، زنجان، سمنان، چهارمحال و بختیاری، اردبیل، کردستان، خراسان شمالی، ایلام، کهگیلویه و بویراحمد، خراسان جنوبی و قم تعداد زنان شاغل زیر ۱۰۰ نفر بود که با محدود شدن جامعه آماری به زنان در سن باروری استان‌های بیشتری به زیر ۱۰۰ نفر می‌رسیدند. علاوه بر آن ممکن بود با بی‌پاسخی افراد نمونه هم مواجه باشیم. بدیهی است در نمونه‌های زیر ۳۰ نفر نمونه بهینه نمی‌شد و مدل‌سازی دچار خطا می‌شد. از این رو به منظور دسترسی به نمونه قابل قبول، به جای نمونه‌گیری، تمام‌شماری انجام شد. اطلاعات مربوط به تعداد زنان شاغل برحسب وضعیت تاهل و سن افراد در دسترس نبود، لذا طی نامه فراخوان شرکت زنان واجد شرایط در مطالعه، از طریق سامانه سازمان اعلام شد. بدین ترتیب زنان همسررداری که در این تحقیق مشارکت کردند، ۴۰۰ نفر بودند که ۸ مورد به دلیل بی‌پاسخی زیاد از نمونه کنار گذاشته شدند و در نهایت اطلاعات ۳۹۲ نفر زن دارای همسر مورد استفاده قرار گرفت. جمع‌آوری اطلاعات حدود دو ماه به طول انجامید. تیم تحقیق بر تمامی مراحل جمع‌آوری داده‌ها نظارت داشتند و تمامی پرسشنامه‌های تکمیل شده در حین زمان جمع‌آوری داده‌ها، مورد بازبینی گرفتند.

در این مطالعه متغیرهای وابسته شامل تعداد فرزندان زنده به دنیا آورده، تعداد فرزندان مطلوب و شکاف بین باروری واقعی و مطلوب است. تعاریف متغیرهای تحقیق عبارتند از:

تعداد فرزندان زنده به دنیا آورده: کلیه فرزندان که در طول دوره باروری یک زن متولد شده‌اند. این متغیر کمی گسسته می‌باشد.

باروری مطلوب: ایده‌آل‌ها و ترجیحات باروری بخش قابل توجهی از تحقیقات حوزه باروری را به خود اختصاص داده‌اند. با این حال در بسیاری از این مطالعات به تمایز و تفاوت در مفاهیم مختلف مربوط به ایده‌آل‌ها و ترجیحات باروری کمتر توجه شده است. ایده‌آل باروری بخشی از فرایند تصمیم‌گیری باروری است و آنچه که افراد می‌خواهند را نشان می‌دهد (Miller, 1994)، و مبنای انگیزشی برای نیت رفتاری فراهم می‌کنند (Perugini & Bagozzi, 2001). ایده‌آل‌های باروری می‌توانند به دو مفهوم مختلف ارجاع داده شوند، و به شکل سوالی که از افراد پرسیده می‌شود بستگی دارد: در مفهوم اول، وقتی پاسخگویان به لحاظ اجتماعی باروری ایده‌آل را به عنوان درک‌شان از ایده‌آل جامعه تفسیر می‌کنند. به طور مثال این سوال که: «شما فکر می‌کنید تعداد ایده‌آل و مناسب بچه برای یک خانواده چند فرزند است؟» (Testa, 2006; 154). یا «به نظر شما چه تعداد بچه باید یک زوج ازدواج کرده داشته باشد؟» (Lightbourne & Mac Donald, 1982). مفهوم دوم، به درک فردی افراد در مورد تعداد مطلوب فرزندان مرتبط است و به عنوان ایده‌آل‌های فردی باروری^۱ یا باروری مطلوب شناخته می‌شوند. این مفهوم به لحاظ تجربی ایده‌آل شخصی پاسخگویان در مورد تعداد فرزندان را اندازه‌گیری می‌کند. ایده‌آل فردی یا باروری مطلوب به نوعی انگیزه‌ها، نگرش‌ها و اعتقادات فردی را در مورد باروری

¹ Fertility Individual Ideals

منعکس می‌کند. پاسخگویان ارزیابی شخصی‌شان از اهداف خود را بیان می‌کنند (Razeghi Nasrabad & Abbasi Shavazi, 2020) در این مطالعه نیز این متغیر با استفاده از سؤال شما دوست دارید یا دوست داشتید چند فرزند داشته باشید، سنجیده شده است و متغیر کمی گسسته می‌باشد.

شکاف باروری: این متغیر از اختلاف تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده تا زمان پیمایش با تعداد مطلوب فرزند به دست آمد و در سه دسته برآورده^۱، کم‌برآورده^۲ و بیش‌برآورده^۳ طبقه‌بندی شدند. دسته برآورده، اختلاف عددی صفر بین باروری مطلوب و موجود را نشان می‌دهد. بیش‌برآورده شامل حالتی است که تعداد فرزندان که تاکنون به دنیا آمده بیش از تعداد فرزندان مطلوب است و اختلاف عددی یک و بالاتر به دست آید. کم‌برآورده شامل حالتی است که تعداد فرزندان مطلوب کمتر از تعداد فرزندان است که تاکنون به دنیا آمده و مقادیر حاصل منفی هستند.

متغیرهای زمینه‌ای و رفتاری که همبستگی آنها با متغیرهای تابع فوق آزمون شد، شامل سن، سن در اولین ازدواج، نسبت خویشاوندی با همسر، قومیت، سطح تحصیلات و ترکیب جنسیتی فرزندان (در این مطالعه براساس داشتن فرزند پسر سنجیده شده است) و ساعات اختصاص به کار خانه است و متغیرهای نگرشی به شرح زیر است:

نگرش‌های جنسیتی: نگرش‌های جنسیتی باورهای هستند که به نقش‌ها، مسئولیت‌ها و فعالیت‌های مردان و زنان در جامعه مرتبطند و با ۱۰ گویه سنجیده شده است از این قبیل: باید به زنان و مردان فرصت برابر برای دستیابی به پست‌های مدیریتی داده شود؛ جامعه باید کار زن را به اندازه کار مرد ارزشمند بداند؛ به نظر من به مردان باید فرصت بیشتری برای دستیابی به شغل داده شود؛ این متغیر در طیف لیکرت از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق پرسیده شد. پس از همسو کردن گویه‌ها، با جمع نمره گویه‌ها شاخص نگرش‌های جنسیتی در مقیاس فاصله‌ای ایجاد شد که دامنه نمرات آن بین ۹ تا ۴۵ بود. نمره ۹ نگرش کاملاً مدرن و نمره ۴۵ نگرش کاملاً سنتی را نشان می‌دهد. ضریب آلفای کرونباخ گویه‌های مربوط به نگرش‌های جنسیتی ۰/۶۲۸ بدست آمد با حذف گویه «ما نباید فکر کنیم که افراد مرد یا زن هستند و روی ویژگی‌های دیگر تمرکز کنیم»، به ۰/۶۷۸ افزایش پیدا کرد.

تعارض کار خانواده: متغیر تعارض کار- خانواده با استفاده از مقیاس کارلسون^۴ و همکاران (۲۰۰۰) سنجیده شد. مقیاس کارلسون ۱۸ گویه دارد در این مطالعه پس از بررسی مطالعات قبلی، ۶ گویه که اهمیت بیشتری داشتند انتخاب شد که نمونه‌هایی از گویه‌ها عبارتند از: زمانی که برای خانواده‌ام صرف می‌کنم، غالباً سبب می‌شود که نتوانم کارهایی کنم که به بهبود وضعیت شغلی من کمک کند؛ از اینکه شاغلم و زمان کمی با فرزندان و خانواده سپری می‌کنم احساس ناراحتی و گناه دارم؛ اغلب وقتی از محل کار به خانه برمی‌گردم آنقدر از نظر روحی خسته هستم که باعث می‌شود نتوانم به خانواده ام کمک کنم؛ این متغیر در طیف لیکرت از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف پرسیده شده است. نتایج آزمون آلفای کرونباخ گویه‌های مربوط به تقسیم کار درون خانه ۰/۸۵۹ بدست آمد. پس از همسو کردن گویه‌ها، با جمع نمره‌ی گویه‌ها شاخص تعارض کار خانواده در مقیاس فاصله‌ای ایجاد شد. دامنه نمرات پاسخگویان بین ۷ (کمترین تعارض) تا ۳۵ (بیشترین تعارض) قرار داشت.

حمایت اجتماعی: حمایت اجتماعی عبارتست از مجموعه کمک‌ها و حمایت‌های ابزاری، عاطفی و اطلاعاتی که فرد از منابع عمده حمایت در کار برای ایفای همزمان و موازی نقش‌های شغلی و خانوادگی و کاهش فشار ناشی از آن دریافت می‌کند (افشانی و هاتفی‌راد، ۱۳۹۶: ۷). در این مطالعه حمایت اجتماعی در کار و حمایت خانوادگی به‌طور مجزا به شرح زیر سنجیده شد.

حمایت در کار: حمایت اجتماعی در کار، شامل حمایت همکاران و حمایت سرپرست و مدیر است. در این مطالعه برای سنجش متغیر حمایت اجتماعی، پس از بررسی مطالعات مختلف، ۴ گویه انتخاب شدند که عبارتند از: مدیر اداره، مرا در برنامه‌ریزی برای حل مشکلات کاری یاری می‌کند؛ مدیرم هر وقت که لازم باشد با تقاضای مرخصی من برای رسیدگی به امور خانوادگی موافقت می‌کند؛ اگر در کار مسئله‌ای برایم پیش بیاید، همکارانم در رفع آن به من کمک می‌کنند؛ محیط کارم دوستانه است و افرادی که با آن‌ها کار می‌کنم دوست و همراه من هستند. این متغیر در طیف لیکرت از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف پرسیده شده است. ضریب آلفای کرونباخ این گویه‌ها ۰/۸۶۶ بدست آمد. پس از همسو کردن گویه‌ها، با جمع نمره‌ی گویه‌ها، شاخص حمایت در کار در مقیاس فاصله‌ای ایجاد شد.

¹ Met

² Under Met

³ Over Met

⁴ Carlson

حمایت خانوادگی: این متغیر به حمایت‌هایی که فرد در محیط خانواده دریافت می‌کند، اشاره دارد و با پنج گویه سنجیده شده است: اعضای خانواده‌ام کارهایی را که خودشان می‌بایست انجام دهند به گردن من می‌اندازند؛ از اعضای خانواده‌ام در موقع نیاز کمک مالی یا هدیه دریافت نموده‌ام؛ و این متغیر در طیف لیکرت از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف پرسیده شده است. ضریب آلفای کرونباخ گویه‌های مربوط به حمایت خانوادگی، $0/520$ بدست آمد که پس از حذف گویه «اعضای خانواده‌ام کارهایی را که خودشان می‌بایست انجام دهند به گردن من می‌اندازند»، مقدار آلفا به $0/762$ افزایش یافت. لذا در تحلیل‌ها این متغیر، با ۴ گویه مورد استفاده قرار گرفت. پس از همسو کردن گویه‌های فوق، با جمع نمره‌ی گویه‌ها شاخص حمایت خانوادگی در مقیاس فاصله‌ای ایجاد شد. بر این اساس دامنه نمرات شاخص بین ۴ و ۲۰ قرار دارد، نمره ۴ به معنی کمترین حمایت و نمره ۲۰ بیشترین حمایت را نشان می‌دهد.

احساس امنیت اقتصادی و اجتماعی: بوزان (۱۳۸۷) تعریف لغوی امنیت را عبارت از حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی) احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافتنی‌های شخصی) می‌داند (باپیری و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۷، به نقل از بوزان، ۱۳۸۷). در این تحقیق، احساس امنیت در چهار بعد از دواجی (عاطفی)، نگرانی از آسیب‌های اجتماعی (اخلاقی)، اقتصادی، و سکونت در شهر بررسی شده است. برای سنجش این ابعاد، سؤال مورد نظر به این صورت بود که درباره هر کدام از موارد زیر چقدر ممکن است شما نگران باشید. بدین منظور ۱۰ گویه به شرح زیر پرسیده شد: بی‌تفاوتی همسر نسبت به مسائل زندگی و فرزندان؛ نگرانی از جدایی و یا طلاق از همسر؛ خالی گذاشتن منزل و احتمال دزدی؛ رفتارهای پر خطر جنسی در بین جوانان؛ هزینه‌های مسکن از قبیل اجاره، رهن و یا پرداخت وام مسکن؛ و این متغیر در طیف لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم پرسیده شده است. نتایج آزمون آلفای کرونباخ گویه‌های مربوط به احساس امنیت اجتماعی اقتصادی $0/865$ بدست آمد. پس از همسو کردن گویه‌ها، با جمع نمره‌ی گویه‌ها شاخص احساس امنیت اقتصادی اجتماعی در مقیاس فاصله‌ای ایجاد شد.

تحلیل داده‌ها در دو سطح دومتغیره و چندمتغیره انجام شد. برای توصیف سیمای نمونه از آماره‌های توصیفی استفاده شد. در تحلیل رابطه ویژگی‌های زمینه‌ای و متغیرهای پیش‌بین با ترجیحات و رفتار باروری از جدول دو بعدی و بسته به سطح سنجش متغیرها از آماره کای‌اسکوئر، مقایسه میانگین‌ها و ضریب پیرسون و کندال تائو بی استفاده شد. در ادامه به منظور کنترل اثر متغیرهای پیش‌بین بر متغیر تابع تحلیل چندمتغیره انجام شد. بدین منظور از مدل رگرسیون خطی بهره گرفته شد و متغیرهایی که رابطه آن‌ها با متغیر وابسته در تحلیل‌های دومتغیره معنی‌دار شد، وارد مدل چندمتغیری شدند تا تأثیر نسبی هر یک آنها در پیش‌بینی تعداد فرزندان مطلوب بررسی شود.

یافته‌ها

۱. سیمای جمعیت نمونه

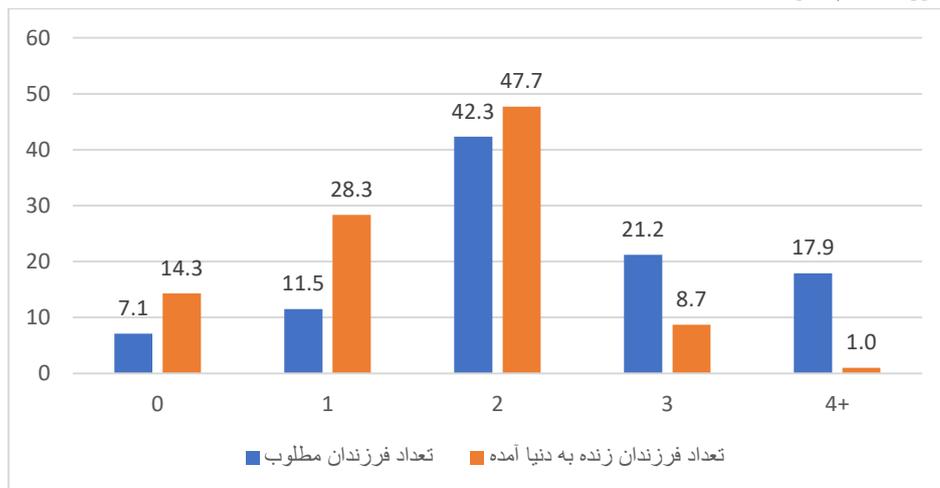
جدول ۱ ویژگی‌های جمعیتی اجتماعی زنان واجد شرایط در جامعه نمونه را برحسب سن، سطح تحصیلات، زبان، مذهب نشان می‌دهد. توزیع سنی زنان مورد بررسی نشان داد که $7/4$ درصد در گروه سنی ۲۳ تا ۲۹ سال قرار دارند. حدود ۲۲ درصد در گروه سنی ۳۰-۳۴ سال، ۱۸ درصد در گروه سنی ۳۵-۳۹ سال، ۳۲ درصد در گروه سنی ۴۰-۴۴ سال و $20/7$ درصد در گروه سنی ۴۹-۴۵ سال قرار داشتند. بیشترین نسبت زنان در گروه سنی ۴۰-۴۴ ساله قرار داشتند. توزیع سطح تحصیلات زنان نشان می‌دهد $5/6$ درصد از افراد تحصیلات دیپلم و فوق‌دیپلم داشتند. $43/1$ درصد تحصیلات کارشناسی $48/2$ درصد کارشناسی‌ارشد و $3/1$ درصد تحصیلات دکتری داشتند.

از آنجایی که نمونه مورد نظر از سطح کشور انتخاب شدند، پاسخگویان دارای زبان و گویش‌های متعددی بودند. توزیع نسبی زنان نمونه نشان می‌دهد حدود ۶۴ درصد زنان پاسخگو به زبان فارسی، ۱۱ درصد به زبان آذری، $7/7$ درصد به زبان کردی، $8/4$ درصد به زبان لری، $9/2$ درصد به زبان مازنی گیلکی و سایر زبان‌ها تکلم می‌کردند. به‌علاوه، حدود $95/1$ درصد از پاسخگویان، مذهب خود را شیعه و $4/6$ درصد سنی اعلام کردند.

جدول ۱. توزیع نسبی (%) زنان ۱۵-۴۹ ساله ازدواج کرده به تفکیک ویژگی‌های جمعیتی

ویژگی جمعیتی	تعداد	درصد	
گروه سنی	کمتر از ۳۰	۲۹	۷/۴
	۳۰-۳۴	۸۵	۲۱/۷
	۳۵-۳۹	۷۱	۱۸/۱
	۴۰-۴۴	۱۲۶	۳۲/۱
	۴۵-۴۹	۸۱	۲۰/۷
سطح تحصیلات	دیپلم	۱۲	۳/۱
	فوق دیپلم	۱۰	۲/۶
	لیسانس	۱۶۹	۴۳/۰
	فوق لیسانس	۱۸۹	۴۸/۲
	دکتر	۱۲	۳/۱
زبان مادری	فارسی	۲۵۰	۶۳/۸
	ترکی	۴۳	۱۱/۰
	کردی	۳۰	۷/۷
	لری	۳۳	۸/۴
	عربی	۱۰	۲/۶
	مازندرانی	۲۰	۵/۰
گیلکی	۶	۱/۵	
مذهب	شیعه	۳۷۳	۹۵/۱
	سنی	۱۸	۴/۶
	سایر	۱	۰/۳
جمع	۳۹۲	۱۰۰	

نمودار ۱ توزیع نسبی زنان برحسب تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و تعداد فرزندان مطلوب را نشان می‌دهد. در نمونه تحقیق، میانگین شمار فرزند زنده به دنیا آمده ۱/۵۴ بدست آمد. حدود ۱۴/۳ درصد از زنان بدون فرزند هستند، ۲۸/۳ درصد از افراد دارای یک فرزند، ۴۷/۷ درصد دارای دو فرزند و ۹/۷ درصد سه فرزند و بیشتر داشتند. از سوی دیگر میانگین تعداد فرزندان مطلوب ۲/۳۷ می‌باشد. حدود ۷ درصد از زنان بی‌فرزندی، ۱۱/۵ درصد تک‌فرزندی، ۴۲ درصد دو فرزند، و ۳۹/۱ درصد سه فرزند و بالاتر را به‌عنوان بعد مطلوب فرزندآوری اعلام نمودند.

نمودار ۱. توزیع نسبی زنان برحسب تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و تعداد فرزندان مطلوب

۲. تحلیل دومتغیره

در جدول ۲ میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده، میانگین تعداد فرزندان مطلوب و شکاف بین تعداد فرزندان مطلوب و فرزندان زنده به دنیا آمده بر حسب متغیرهای جمعیتی- اجتماعی نشان داده شده است. میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده زنان گروه سنی ۴۵-۴۹ ساله ۱/۸۴ فرزند است. این افراد تقریباً باروری خود را تا زمان تحقیق کامل نموده‌اند و احتمال افزایش باروری برای این گروه سنی بسیار اندک است. میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده زنان ۳۹-۳۵ ساله، ۱/۵۸ است و احتمال افزایش باروری برای این گروه بیشتر از گروه سنی ۴۰ ساله و بالاتر است. میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده زنان ۳۰-۳۴ ساله به ترتیب ۰/۶۶ و ۰/۹۹ است و با ایده‌آل باروری جامعه بیش از یک فرزند فاصله دارد و با توجه به اینکه، این افراد فرصت فرزندآوری دارند، انتظار می‌رود در سال‌های آینده فرزندان بیشتری به دنیا بیاورند. با این حال رفتار و نگرش آن‌ها می‌تواند تا اندازه زیادی سطح و الگوی باروری آینده را تعیین نماید. لذا برنامه‌ریزی‌های آینده در بین زنان شاغل بایستی بر زنان زیر ۳۵ سال متمرکز گردد. میانگین تعداد فرزندان مطلوب ۲/۳۷ می‌باشد. زنانی که کمتر از ۳۰ سال سن دارند، باروری مطلوب کمتر از دو فرزند دارند، اما سایر زنان بالای دو فرزند است و زنان بالای ۳۵ سال از این لحاظ تفاوت چندانی با یکدیگر ندارند.

نتایج مربوط به شکاف باروری که به تفاوت بین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و تعداد فرزندان مطلوب اشاره دارد، نشان می‌دهد که در مجموع بیش از نیمی از زنان کم‌برآورده محسوب می‌شوند. به عبارتی تعداد فرزندان که به دنیا آورده‌اند کمتر از تعداد مطلوب‌شان است. حدود یک سوم از زنان باروری مطلوب‌شان محقق شده است و ۱۱ درصد بیش‌برآورده هستند، یعنی تعداد فرزندان که دارند، بیشتر از تعداد مطلوب‌شان بوده است. بیشترین درصد شکاف برای گروه سنی زیر ۳۴ سال است. این افراد ممکن است در آینده فرزندان مطلوب خود را به دنیا بیاورند و به لحاظ سنی نیز فرصت فرزندآوری بیشتری را دارند. اگر چه درصد کمتری از زنان بالای ۳۵ سال نسبت به زنان جوان‌تر کم‌برآورده هستند، لیکن نیمی از زنان در این سنین نیز نتوانسته‌اند باروری مطلوب خود را محقق سازند.

بررسی میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده، تعداد فرزندان مطلوب، و شکاف باروری بر حسب سطح تحصیلات زنان نشان می‌دهد که رابطه معنی‌داری بین باروری و سطح تحصیلات زنان شاغل وجود ندارد. اگر چه هم براساس میانگین و هم توزیع نسبی براساس تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده، زنان با تحصیلات کارشناسی‌ارشد و دکتری فرزندان کمتری نسبت به زنان دارای سطوح تحصیلی پایین‌تر داشتند، اما تفاوت‌ها به لحاظ آماری معنی‌دار نمی‌باشند. نتایج مربوط به تعداد فرزندان مطلوب نیز تفاوت چندانی بر حسب تحصیلات نشان نمی‌دهد. البته میانگین اندازه فرزندان مطلوب زنان با تحصیلات کارشناسی و کارشناسی‌ارشد، اندکی بالاتر از زنان با تحصیلات دیپلم است. شکاف باروری در سطوح مختلف تحصیلی نیز الگوی مشابهی را به ترسیم می‌کشد. بنابراین رابطه بین سطح تحصیلات و شکاف باروری معنی‌دار نیست.

نتایج مربوط به میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده بر حسب قومیت در جدول ۲ همچنین نشان می‌دهد که بالاترین میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده در زنانی که به زبان کردی و عربی تکلم می‌کنند و کمترین میانگین نیز به زنانی که به زبان گیلکی و مازندرانی و فارسی تکلم می‌کنند، مشاهده شده است. بر حسب تعداد فرزندان مطلوب، بالاترین شمار فرزند مطلوب، به زنان عرب، و کمترین نیز به زنان گیلکی و مازندرانی تعلق دارد. نتایج آزمون آماری تفاوت معنی‌داری بین باروری مطلوب و باروری واقعی زنان بر حسب قومیت را نشان نداد. همچنین اگر چه زنانی که به زبان عربی تکلم می‌کنند، بیشتر از سایر زنان ترجیحات باروری‌شان محقق نشده است، با این حال نتایج آزمون آماری مربوط به شکاف باروری در گروه‌های قومی مختلف، تفاوت معنی‌داری را نشان نمی‌دهد.

میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده بر حسب سن ازدواج زنان نشان می‌دهد که افرادی که در سنین پایین‌تر ازدواج کرده‌اند، میانگین تعداد فرزندان زنده آن‌ها بالاتر است و بین افرادی که در سنین کمتر از ۲۰ سال ازدواج کرده، با افرادی که در سنین بالای ۳۰ سال ازدواج کردند نزدیک به یک فرزند اختلاف وجود دارد. نتایج مربوط به میانگین تعداد فرزندان مطلوب بر حسب سن ازدواج، نیز میانگین بالاتری را در زنانی که در سنین زیر ۲۰ سال ازدواج کرده‌اند نشان می‌دهد، اما این تفاوت اندک است و نتایج آزمون آماری، رابطه شکاف باروری و سن ازدواج رابطه معنی‌داری را نشان نمی‌دهد.

جدول ۲. میانگین تعداد فرزندان زنده به‌دنیای آمده، مطلوب و تحقق تمایلات باروری زنان شاغل در سازمان تامین اجتماعی

متغیر	طبقه	میانگین تعداد فرزندان زنده به‌دنیای آمده	میانگین تعداد فرزندان مطلوب	توزیع درصدی شکاف باروری		
				کم‌برآورده‌شده	برآورده‌شده	بیش‌برآورده
سن	کمتر از ۳۰	۰/۶۶	۱/۸۳	۷۲/۴	۲۰/۷	۶/۹
	۳۰-۳۴	۰/۹۹	۲/۲۵	۷۲/۹	۲۳/۵	۳/۵
	۳۵-۳۹	۱/۵۸	۲/۴۵	۵۴/۹	۳۳/۸	۱۱/۳
	۴۰-۴۴	۱/۹۰	۲/۴۷	۴۷/۶	۳۸/۱	۱۴/۳
	۴۵-۴۹	۱/۸۴	۲/۴۷	۵۱/۹	۳۰/۹	۱۷/۳
	کل	۱/۵۴	۲/۳۷	۵۷/۱	۳۱/۴	۱۱/۵
	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۵۴	۰/۱۰۳	کای اسکوتر	۲۰/۴۸	
	<i>p</i> -value	<۰۰۱	۰/۰۴۱	<i>p</i> -value	۰/۰۰۹	
سطح تحصیلات	دیپلم و فوق دیپلم	۱/۵۵	۲/۲۷	۵۹/۱	۳۱/۸	۹/۱
	کارشناسی	۱/۶۳	۲/۴۰	۵۳/۳	۳۴/۹	۱۱/۸
	کارشناسی‌ارشد و بالاتر	۱/۴۷	۲/۳۶	۶۰/۲	۲۸/۴	۱۱/۴
	ضریب همبستگی اسپیرمن	-۰/۰۷۹	-۰/۰۱۴	کای اسکوتر	۲/۱۷	
	<i>p</i> -value	۰/۱۱۷	۰/۷۸۱	<i>p</i> -value	۰/۷۰۳	
زبان مادری	فارسی	۱/۵۱	۲/۳۶	۵۸/۸	۳۰/۴	۱۰/۸
	ترکی	۱/۴۹	۱/۹۵	۴۸/۸	۳۹/۵	۱۱/۶
	کردی	۱/۷۳	۲/۷۷	۶۳/۳	۲۳/۳	۱۳/۳
	لری	۱/۶۷	۲/۶۱	۵۱/۵	۳۶/۴	۱۲/۱
	عربی	۱/۷۰	۲/۹۰	۷۰/۰	۱۰/۰	۲۰/۰
	مازندرانی و گیلکی	۱/۵۰	۲/۱۵	۵۰/۰	۳۸/۵	۱۱/۵
	مقدار آزمون F	۰/۵۸۷	۲/۲	کای اسکوتر	۶/۱۲	
<i>p</i> -value	۰/۷۱۰	۰/۰۵۴	<i>p</i> -value	۰/۸۰۵		
سن در اولین ازدواج	کمتر از ۲۰	۱/۸۸	۲/۶۴	۵۸/۲	۳۱/۳	۱۰/۴
	۲۰-۲۴	۱/۷۹	۲/۴۹	۵۵/۶	۳۳/۳	۱۱/۱
	۲۵-۲۹	۱/۳۴	۲/۱۱	۵۳/۹	۳۱/۶	۱۴/۵
	۳۰ و بالاتر	۱/۰۶	۲/۵۱	۷۰/۲	۲۵/۵	۴/۳
	ضریب همبستگی اسپیرمن	-۰/۳۳۲	-۰/۱۴۵	کای اسکوتر	۵/۸۱	
<i>p</i> -value	<۰۰۱	۰/۰۰۴	<i>p</i> -value	۰/۴۴۴		
ترکیب جنسی برحسب داشتن فرزند پسر	فرزند پسر ندارد	۱/۵۳	۲/۳۵	۶۰/۰۲	۲۹/۲	۱۰/۶
	حداقل یک پسر	۱/۹۳	۲/۵۱	۴۸/۹	۳۶/۳	۱۴/۸
	مقدار آزمون t	۰/۵۰۴	۰/۳۹۲	کای اسکوتر	۱۵/۱۷	
	<i>p</i> -value	<۰۰۱	۰/۱۱۸	<i>p</i> -value	۰/۰۰۱	
نسبت با همسر	خویشاوند	۱/۶۹	۲/۵۹	۵۷/۱	۲۹/۹	۱۳/۰
	غیز خویشاوند	۱/۵۰	۲/۳۳	۵۷/۱	۳۱/۷	۱۱/۱
	مقدار آزمون t	۱/۵۳	۱/۱۳	کای اسکوتر	۰/۲۵۹	
<i>p</i> -value	۰/۱۰۳	۰/۲۵۷	<i>p</i> -value	۰/۸۷۹		

همچنین نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد رابطه معنی‌داری بین ترکیب جنسیتی فرزندان^۱ با شکاف باروری وجود دارد. زنانی که فرزند پسر ندارند، بیشتر از زنانی که حداقل یک فرزند پسر دارند، با کم‌برآورده شدن ترجیحات باروری مواجه شدند. زنان دارای فرزند پسر، بیش از زنانی که هیچ فرزند پسری ندارند، باروری مطلوب‌شان برآورده شده است. همچنین میانگین تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و تعداد فرزندان مطلوب در بین کسانی که ازدواج خویشاوندی داشتند، بالاتر از افرادی است که رابطه خویشاوندی با همسرشان ندارند، اما نتایج آزمون همبستگی معنی‌دار نبود. از بررسی رابطه شکاف با نسبت خویشاوندی نتایج مشابهی در وضعیت تحقق تمایلات باروری ملاحظه شد.

در جدول ۳ رابطه متغیرهای ساعات اختصاص به کار خانه، درآمد و عوامل نگرشی بر تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و تعداد فرزندان مطلوب و شکاف باروری بررسی شده است. نتایج آزمون همبستگی، رابطه معنی‌داری بین متغیرهای ساعات اختصاص به کار خانه و درآمد با تعداد فرزندان به دنیا آمده نشان نداد، لیکن بین ساعات اختصاص به کار خانه و تعداد فرزندان مطلوب همبستگی معنی‌دار است. نتایج آزمون همبستگی رابطه مثبت و معنی‌داری بین متغیر نگرش جنسیتی با تعداد فرزندان مطلوب را نشان داد. به طوری که با افزایش نمره نگرش جنسیتی، تعداد فرزندان مطلوب افزایش می‌یابد. همچنین بین تعداد فرزندان مطلوب با متغیر تعارض کار- خانواده رابطه معنی‌دار و منفی وجود دارد و با افزایش نمره تعارض از تعداد فرزندان مطلوب کم می‌شود. همبستگی معنی‌داری بین متغیر حمایت در کار، حمایت خانوادگی و احساس امنیت اجتماعی اقتصادی با رفتارها و ترجیحات باروری وجود ندارد. عدم معنی‌داری بین متغیرهای نگرشی با تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده، احتمالاً ناشی از همگرایی رفتارهای باروری افراد باشد و نشان می‌دهد تفاوت معنی‌داری بین گروه‌های مختلف وجود ندارد.

جدول ۳. آزمون همبستگی بین متغیرهای نگرشی با تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و مطلوب و شکاف باروری در زنان شاغل در سازمان تامین اجتماعی

متغیر	تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده		تعداد فرزندان مطلوب		شکاف باروری	
	ضریب همبستگی پیرسون	معنی‌داری	ضریب همبستگی پیرسون	معنی‌داری	ضریب همبستگی کندال	معنی‌داری
حمایت در کار	-۰/۰۳۹	۰/۴۴۱	-۰/۰۶۲	۰/۲۲۴	۰/۰۲۱	۰/۸۰۴
نگرش جنسیتی	۰/۰۵۳	۰/۲۹۸	۰/۱۳۴	۰/۰۰۸	-۰/۰۶۶	۰/۱۰۸
تعارض کارخانواده	-۰/۰۳۲	۰/۵۳۵	-۰/۱۱۳	۰/۰۲۸	۰/۱۷۳	۰/۰۵۰
حمایت خانوادگی	-۰/۰۲۷	۰/۵۹۸	۰/۱۳۸	۰/۰۴۱	۰/۰۳۵	۰/۳۹۸
احساس امنیت	۰/۰۶۹	۰/۱۸۷	۰/۰۲۶	۰/۶۲۲	-۰/۰۰۴	۰/۹۳۳
ساعات اختصاص به کار خانه	-۰/۱۱۹	۰/۰۱۹	-۰/۱۱۳	۰/۰۲۵	۰/۰۴۳	۰/۳۰۲
درآمد	۰/۰۸۶	۰/۰۸۸	۰/۰۶۷	۰/۱۸۷	۰/۰۲۵	۰/۵۳۶

۳. تحلیل چند متغیره

همان‌طور که ملاحظه شد متغیرهای مورد بررسی در این مطالعه عمدتاً همبستگی معنی‌داری با متغیر تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و شکاف باروری نشان ندادند. این یافته، همگرایی باروری زنان شاغل برحسب متغیرهای مختلف اجتماعی و اقتصادی مورد بررسی را نشان می‌دهد. لیکن تفاوت‌ها در تعداد فرزندان مطلوب بر حسب برخی متغیرهای جمعیتی و نگرشی معنی‌دار شد. بنابراین تحلیل چندمتغیره که به منظور بررسی چگونگی تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیرهای تابع مورد استفاده قرار می‌گیرد، در مدل‌سازی از تعداد فرزندان مطلوب، بعنوان متغیر وابسته استفاده شد.

نتایج تحلیل رگرسیونی در جدول ۴ ارائه شده است. متغیرهای موجود حدود ۱۳ درصد از تغییرات واریانس متغیر وابسته تعداد فرزندان مطلوب را تبیین می‌کنند. همان‌گونه که مشهود است متغیرهای سن، نگرش جنسیتی، تعارض کار خانه و ساعات اختصاص به کار خانه و فرزندان به‌عنوان متغیرهای معنی‌دار تعیین شدند. با توجه به ضرایب بتا متغیرهای سن، نگرش جنسیتی، تعارض کار خانه و ساعات صرف شده برای کارهای خانگی به‌عنوان مهم‌ترین متغیرهای تاثیرگذار بر تعداد فرزندان مطلوب بوده‌اند.

^۱ در این مورد زنانی که بدون فرزند بودند از تحلیل حذف شدند.

جدول ۴. نتایج تحلیل رگرسیونی مرتبط با عوامل موثر بر تعداد فرزندان مطلوب در زنان شاغل در سازمان تامین اجتماعی

متغیرهای پیش‌بین	ضریب b	مقدار beta	سطح معنی‌داری	خلاصه مدل
مقدار ثابت	۱/۱۵۷		۰/۰۳۵	
سن	۰/۰۷۵	۰/۲۷۶	۰/۰۰۶	
ساعات اختصاص به کار خانگی	-۰/۰۳۳	-۰/۱۰۶	۰/۰۳۷	$R = ۰/۲۹۳$ $R^2 = ۰/۱۲۴$ $F = ۴/۹۶$ $Sig = ۰/۰۰۱$
نگرش جنسیتی	۰/۰۰۳	۰/۱۲۸	۰/۰۱۲	
حمایت خانوادگی	۰/۰۱۱	۰/۰۳۱	۰/۵۴۲	
تعارض کار خانه	-۰/۰۲۱	-۰/۱۰۹	۰/۰۳۲	

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه به منظور تحقیق در مورد ترجیحات و رفتارهای باروری زنان شاغل در سازمان تامین اجتماعی انجام شد. تحلیل‌های دومتغیره نشان داد سن و سن در اولین ازدواج از جمله متغیرهایی بودند که با تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و مطلوب رابطه مستقیمی داشتند. زنان جوان‌تر تعداد فرزندان کمتری را نسبت به زنان مسن‌تر مطلوب می‌دانند. افرادی که در سنین پایین‌تری ازدواج کرده، تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و مطلوب بالاتری، نسبت به کسانی که در سنین بالاتر ازدواج می‌کنند، دارند. سن بالاتر ازدواج عمدتاً متعلق به نسل‌های جوان‌تر می‌باشد. این افراد عموماً به دلیل تغییرات در نگرش‌ها به زندگی خانوادگی، اهمیت یافتن فرصت‌های شغلی و تحصیلی برای زنان، و افزایش دسترسی به وسایل پیشگیری از بارداری و روش‌های باروری مداخله‌ای، فرزندآوری را دیرتر آغاز می‌کنند، بنابراین از لحاظ تحقق اهداف باروری نیز بیش از زنان مسن در وضعیت کم‌برآورده قرار می‌گیرند و کمتر تمایلات باروری آنها محقق می‌گردد. این پدیده در مقیاس جهانی نیز مشاهده شده است. تغییرات فرهنگی به سمت فردگرایی و تاکید بر خودمختاری فردی، تمایل به داشتن استقلال بیشتر و فرصت‌های شغلی، به‌ویژه در بین نسل‌های جدید، می‌تواند بر تصمیم‌گیری در مورد تعداد فرزندان تأثیر بگذارد (Morgan 2003; Lesthaeghe, 2010). گلدستاین و همکاران نیز این عامل را متأثر از تأخیر در ازدواج و فرزندآوری در نسل جوان می‌دانند. از نظر آنها تأخیر در ازدواج و باروری در میان زنان جوان‌تر به داشتن تعداد کمتری فرزند می‌انجامد، آن‌ها به نقش تغییرات اقتصادی در تصمیم‌گیری‌های خانوادگی اشاره می‌کنند. هزینه‌های بالای تربیت و آموزش فرزندان در بسیاری از کشورها، به‌ویژه در شرایط اقتصادی نامساعد، از دیگر دلایلی است که زنان جوان‌تر را برمی‌انگیزد تا تعداد فرزندان خود را کاهش دهند. این موضوع در مطالعات عسکری‌ندوشن، حسینی و کریمی (۱۳۹۴)، عباسی و همکاران (۱۳۹۹)، شمس‌قهفرخی و همکاران (۱۴۰۰ و ۱۴۰۱) که به تحلیل اثرات مختلف شرایط اقتصادی و اجتماعی بر باروری در ایران پرداختند، مورد تأکید قرار گرفته است. در نهایت، تمایل به داشتن تعداد فرزندان کمتر در میان زنان جوان‌تر می‌تواند نشان‌دهنده یک تغییر پارادایم در نگرش به خانواده و فرزندآوری باشد.

البته چنانچه یافته‌های تحلیل‌های دو متغیر نشان داد، عدم تحقق ترجیحات باروری در زنان بالای ۳۵ سال نیز مشهود بود. از نظر کاسنل وال و مورگان^۱ (۲۰۰۳) تمرکز بر سنین بالای ۳۵ سال این امکان را فراهم می‌آورد که جمعیت نمونه عموماً باروری خود را تکمیل کرده باشند و از این طریق بهتر مشخص می‌شود که آیا آن‌ها توانسته‌اند ترجیحات باروری خود را تحقق بخشند یا خیر. همچنین ایده‌آل‌ها و قصد فرزندآوری زنان در گروه‌های سنی بالاتر نزدیک‌تر به واقعیت است و نسبت به زنان جوان‌تر احتمال کمتری دارد که تغییر کند (Thomson, 1997; Morgan & Rackin, 2010). همچنان که دیدیم اگر چه درصد کمتری از زنان بالای ۳۵ سال نسبت به زنان جوان‌تر کم‌برآورده بودند، لیکن نیمی از زنان در این سنین نیز نتوانسته بودند باروری مطلوب خود را محقق سازند. یکی از یافته‌های این مطالعه که متفاوت با مطالعات پیشین در سطح کشور است، عدم تفاوت معنی‌دار در تعداد فرزندان زنده به دنیا آمده و تعداد فرزندان مطلوب در سطوح مختلف تحصیلی است. این یافته همسو با گروهی از مطالعات پیشین (Geruso & Royer, 2018; Kan & Lee, 2018; Kramarz et al., 2021; Braakman, 2011; Fort et al., 2016) است. این وضعیت می‌تواند ناشی از عوامل متعددی از جمله، همگرایی ارزش‌ها و نگرش‌ها باشد. به نظر می‌رسد فرآیندهای نوسازی و فردگرایی در جوامع مدرن به

¹ Quesnel-Vallé & Morgan

کاهش تفاوت‌های باروری بین گروه‌های تحصیلی مختلف منجر شده‌اند. در جوامعی که زنان به‌طور گسترده‌ای در تحصیلات و بازار کار شرکت می‌کنند، ارزش‌ها و نگرش‌های مربوط به خانواده و فرزندآوری ممکن است بین افراد با سطوح تحصیلی مختلف همگرا شود. این همگرایی می‌تواند ناشی از فرهنگ مشترک، دسترسی یکسان به اطلاعات، و تأثیر رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی باشد. وضعیت شغلی ممکن است به‌عنوان یک عامل برابرساز عمل کند که تفاوت‌های مرتبط با سطح تحصیلات را کمتر برجسته می‌نماید. در محیط‌های کاری که زنان فعالیت می‌کنند، عوامل مشترکی مانند دسترسی به منابع، آگاهی از حقوق باروری و تأثیر کار بر زندگی خانوادگی می‌توانند باعث شوند که زنان با سطوح تحصیلی مختلف نگرش‌های مشابهی به تعداد فرزندان داشته باشند. دلیل دیگر می‌تواند ناشی از شرایط اقتصادی و اجتماعی باشد. در شرایطی که تفاوت‌های اقتصادی و اجتماعی بین زنان با تحصیلات مختلف کمتر باشد، تصمیم‌گیری در مورد تعداد فرزندان ممکن است تحت تأثیر عوامل مشابهی قرار گیرد، مانند هزینه‌های زندگی، دسترسی به خدمات مراقبت از کودک، و تعارض بین کار و زندگی. زنان شاغل ممکن است با فشارهای مشترک کاری و خانوادگی مواجه باشند و به دلیل محدودیت‌های زمانی و فشارهای مرتبط با مسئولیت‌های شغلی و خانوادگی، مستقل از سطح تحصیلات، به سمت داشتن تعداد کمتری فرزند گرایش داشته باشند (Greenhaus & Beutell, 1985). این فشارها می‌توانند تأثیرات تحصیلات را بر تصمیم‌گیری‌های باروری تحت‌الشعاع قرار دهند.

سیاست‌های حمایتی دولت نیز می‌توانند در این فرایند تأثیر بگذارند. سیاست‌هایی که حمایت از خانواده‌ها را در بر می‌گیرند، مانند مرخصی زایمان و مراقبت از کودک، می‌توانند تأثیر قابل توجهی بر تصمیمات فرزندآوری داشته باشند و تفاوت‌های موجود بین گروه‌های تحصیلی را کاهش دهند. بالبو و همکاران (۲۰۱۳) نیز این موضوع را بررسی کردند که چگونه تحولات اجتماعی و فرهنگی در جوامع مدرن، مانند تغییر نقش‌های جنسیتی و برابری بیشتر بین زنان و مردان، منجر به کاهش تأثیر تحصیلات بر باروری شده‌اند. مطالعه آنها نشان می‌دهد که در حالی که تحصیلات همچنان یک عامل مهم است، اما تأثیر آن به دلیل تغییرات اجتماعی و تکنولوژیک کاهش یافته است (Balbo, Billari, & Mills, 2013). موسیک و همکاران (۲۰۰۹) نیز نشان دادند که سطح تحصیلات دیگر به‌طور مستقیم بر تعداد فرزندان تأثیر نمی‌گذارد. در عوض، عوامل دیگری مانند ارزش‌های فرهنگی و ترجیحات شخصی نقش بیشتری در تعیین باروری ایفا می‌کنند. این تغییر نشان‌دهنده‌ی این است که جوامع پیشرفته دارای تنوع بیشتری در نگرش‌های باروری هستند که نه تنها تحت تأثیر تحصیلات، بلکه تحت تأثیر پیچیدگی‌های اجتماعی و فرهنگی نیز شکل می‌گیرد (Musick et al., 2009). این تحقیقات و تجزیه و تحلیل‌ها بر اهمیت درک تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جوامع مدرن تأکید دارند که تأثیرات سنتی تحصیلات بر باروری را دگرگون می‌سازند. در حقیقت، این مطالعات نشان می‌دهند که تأثیر تحصیلات بر باروری نه تنها کاهش یافته است، بلکه به دلیل تغییرات در سایر شرایط اجتماعی و اقتصادی، تفاوت‌های بین گروه‌های تحصیلی کمتر قابل تشخیص هستند. این امر به‌ویژه در جوامعی که سطح دسترسی گسترده‌ای به آموزش و فرصت‌های اقتصادی برای زنان فراهم شده است، بیشتر مشهود است. در مطالعه حاضر نیز اکثریت زنان تحصیلات دانشگاهی داشتند، لذا تفاوت‌چندانی از این منظر با یکدیگر نداشتند. به این ترتیب، تحصیلات به‌عنوان یک عامل در رفتار باروری، بخشی از یک شبکه پیچیده‌تر از عوامل اجتماعی و فرهنگی است که باید در نظر گرفته شوند.

متغیرهای نگرشی در این مطالعه تأثیر معنی‌داری بر تعداد فرزندان زنده به‌دنیا آمده و شکاف باروری نداشتند. لیکن تفاوت‌ها بر حسب تعداد فرزندان مطلوب با برخی متغیرهای جمعیتی اجتماعی و نگرشی معنی‌دار شد. بنابراین تحلیل چندمتغیره در مدل‌سازی تعداد فرزندان مطلوب به کار بسته شد. یافته‌های این بخش از مطالعه نشان داد، زنان با نگرش‌های جنسیتی سنتی‌تر تمایل دارند تا تعداد بیشتری فرزند را مطلوب بدانند، که این یافته با تحقیقات فوکودا^۱ (۲۰۱۷)، رازقی‌نصرآباد و مدیری (۲۰۱۸) و خلیج‌آبادی‌فراهانی (۱۳۹۶)، اسپیدر و کاپینان^۲ (۲۰۰۹) همخوانی دارد. چنانچه دیدیم تعارض کار خانواده و ساعات اختصاص به کار خانگی با تعداد فرزندان مطلوب نتیجه معنی‌دار و معکوسی داشت. این یافته با نظریات انتخاب عقلانی و تضاد نقش‌ها حمایت می‌شود. همچنین با مطالعه بینانچی (۲۰۰۰)، ادسرا (۲۰۰۶)، رازقی‌نصرآباد و علی محمدی‌پور ندوشن (۱۳۹۴) همسو است. براساس این مطالعات تعداد فرزندان مطلوب با افزایش تعارضات کاری کاهش می‌یابد. افرادی که تعارض بالاتری بین مشاغل و مسئولیت‌های خانوادگی دارند، تمایل دارند تعداد کمتری فرزند را به‌عنوان بعد مطلوب بدانند. زیرا افراد مجبورند منابع محدود خود را بین مسئولیت‌های کاری و خانوادگی تقسیم کنند. این مطالعات نشان دادند که فشار مضاعف ناشی از مسئولیت‌های خانوادگی و

¹ Fukuda

² Spéder & Kapitány

شغلی، مانند آنچه در تحلیل رگرسیون این مطالعه نشان داده شد، عوامل مهمی در تعیین ترجیحات باروری و همچنین تصمیم‌گیری‌های باروری آینده هستند.

در حالی که در سال‌های اخیر در کشور ما تلاش‌هایی برای تشویق خانواده برای فرزندآوری انجام شده است؛ اما مسائلی مانند تعارض کار و خانواده، نگرانی‌های اقتصادی و تغییر نگرش‌ها در مورد نقش‌های جنسیتی موانع عمده‌ای برای افزایش تعداد فرزندان در میان زنان شاغل به شمار می‌روند. این موضوع نیازمند توجه بیشتر به تدوین سیاست‌هایی است که به طور همزمان به بهبود شرایط کاری زنان و حمایت از تصمیمات فرزندآوری آن‌ها کمک کند. افزایش حمایت‌های دولتی، ارتقای برنامه‌ریزی خانواده و فراهم کردن زیرساخت‌های لازم برای حمایت از زنان شاغل، می‌تواند در این زمینه مؤثر واقع شود.

برای بهبود شرایط و پاسخگویی به نیازهای زنان شاغل در ایران، پیشنهاد می‌شود که دولت و سازمان‌های غیردولتی برنامه‌های زیر را در نظر بگیرند: برنامه‌های حمایتی دولتی توسعه یابد. بر این اساس افزایش حمایت‌های مالی و رفاهی برای خانواده‌ها، به خصوص برای مادران شاغل، به منظور کاهش بار اقتصادی ناشی از فرزندآوری و ترغیب آن‌ها به داشتن تعداد فرزندان مطلوب اهمیت دارد. تقویت برنامه‌های آموزشی و فرهنگی نیز ضروری است در این راستا، برگزاری دوره‌های آموزشی برای زنان و مردان جوان در زمینه برنامه‌ریزی خانواده و اهمیت تعادل بین کار و زندگی خانوادگی، به منظور تغییر نگرش‌ها نسبت به نقش‌های جنسیتی و ارتقاء برابری جنسیتی ضرورت دارد. ارتقاء زیرساخت‌های حمایتی به‌ویژه، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های مراقبت از کودک، از جمله ایجاد مهدکودک‌ها و مراکز پیش‌دبستانی با کیفیت و مقرون‌به‌صرفه در محل کار و مناطق مسکونی باید در اولویت قرار گیرد تا مادران بتوانند بدون نگرانی نسبت به مراقبت از فرزندان، به فعالیت شغلی خود ادامه دهند. فراهم کردن انعطاف‌پذیری در محیط کار و تشویق کارفرمایان به ارائه شرایط کاری انعطاف‌پذیر، مانند دورکاری، ساعات کاری منعطف و امکان استفاده از مرخصی‌های طولانی‌مدت، به منظور کمک به والدین راهکارهایی است که می‌تواند در جهت حمایت از مادران شاغل مورد نظر قرار گیرد.

سپاسگزاری

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی است که با حمایت مالی موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی و دانشگاه تهران به انجام رسیده است. نویسندگان بدین وسیله قدردانی خود را اعلام می‌دارند. نویسندگان همچنین صمیمانه از داوران مقاله برای نظرات و پیشنهادات ارزشمندشان تشکر می‌کنند.

منابع

- افشانی، سیدعلیرضا؛ هاتفی‌راد، لیدا. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مرتبط با تعارض نقش شغلی- خانوادگی زنان با تأکید بر متغیرهای شغلی و سازمانی. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۸ (۴)، ۱-۱۸. <https://doi.org/10.22108/jas.2017.21734>
- بایری، امیدعلی؛ خلیل کمریگی؛ فرزاد درویشی. (۱۳۹۴). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان ایلام). *فرهنگ ایلام*، ۱۶ (۴۶)، ۷۵-۹۰. https://www.farhangeilam.ir/article_11651.html
- برناردز، جان. (۱۳۸۸). *درآمدی بر مطالعات خانواده* (ترجمه حسین قاضیان). تهران: نشر نی.
- بوزان، باری. (۱۳۸۷). *مردم، دولت‌ها و هراس* (ترجمه محمدعلی قاسمی). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- تیموری ارشد، زهرا رضاپور؛ رسول صادقی. (۱۴۰۱). بررسی نگرش زنان به ارزش فرزند و عوامل مؤثر بر آن در استان خراسان شمالی. *نشریه دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی*، ۱۴ (۲)، ۳۵-۴۲. <http://journal.nkums.ac.ir/article-1-2615-fa.html>
- جعفری‌سیریزی، فائزه؛ عباس عسکری‌ندوشن؛ علی روحانی. (۱۴۰۱). مادران و تربیت نسل: کاوشی انتقادی از دغدغه‌های اجتماعی مادران در رابطه با فرزندپروری. *مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۱۴ (۳)، ۱۱۷-۱۵۷. <https://doi.org/10.22035/isih.2022.4801.4707>
- حاجبی، احمد؛ پیمان فریدنیا. (۱۳۸۸). ارتباط بین سلامت روان و حمایت اجتماعی در کارکنان بهداشت و درمان صنعت نفت بوشهر. *دوفصلنامه طب جنوب*، ۱۲ (۱)، ۶۷-۷۴. <http://ismj.bpums.ac.ir/article-1-175-fa.html>
- حائری مهریزی، علی اصغر؛ محمود طاووسی؛ ژیلا صدیقی؛ محمداسماعیل مطلق؛ محمد اسلامی؛ فاطمه نقی زاده؛ علی منتظری. (۱۳۹۶). دلایل تمایل و عدم تمایل به فرزندآوری در میان مردم شهری و روستایی ایران: یک مطالعه ملی. *پایش*، ۱۶ (۵)، ۶۳۷-۶۴۵. <http://payeshjournal.ir/article-1-86-fa.html>
- خلج‌آبادی فراهانی، فریده. (۱۳۹۶). نقش نگرش و تقسیم کار جنسیتی در ترجیحات و نیات باروری زنان و مردان شهر تهران. *دوفصلنامه مطالعات جمعیتی*، ۱ (۱)، ۹۵-۱۲۹. https://jips.nipr.ac.ir/article_89814.html
- دراهمی، احمد. (۱۳۹۴). عوامل تعیین‌کننده باروری ایده آل زنان: مطالعه باروری ایده آل زنان ۱۵ تا ۴۹ ساله دارای همسر شهر نسیم‌شهر در سال ۱۳۹۳. *مجله علوم پزشکی رازی*، ۲۲ (۱۴۱)، ۵۹-۶۹. <http://rjms.iuums.ac.ir/article-1-3743-fa.html>
- رازقی‌نصراآباد، حجه‌بی‌بی؛ ملیحه علی مندگاری؛ علی محمدی پور ندوشن. (۱۳۹۴). بررسی تعارض کار-خانواده و رابطه آن با باروری زنان شاغل. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۹ (۱)، ۱۶۵-۱۹۳. https://www.jpaiassoc.ir/article_25591.html
- رازقی‌نصراآباد، حجه‌بی‌بی. (۱۴۰۱). برقراری توازن میان نقش‌های شغلی و خانوادگی: تجربه‌ی زنان شاغل در شهرداری شهر تهران. *مطالعات راهبردی زنان*، ۲۴ (۹۴)،

- رازقی‌نصرآباد، حجه‌بی‌بی؛ عباس عسکری‌ندوشن. (۱۴۰۳). انگیزه‌های زنان شاغل در سازمان تأمین اجتماعی تهران برای فرزندآوری. *زن و جامعه*، (زودآبند).
https://jzvz.marvdasht.iau.ir/article_6660.html
- رازقی‌نصرآباد، حجه‌بی‌بی؛ محمد میرزایی. (۱۳۹۱). شکاف بین شمار فرزندان موجود و ایده‌آل در استان‌های منتخب سمنان، کهگیلویه و بویراحمد و هرمزگان. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۷ (۱۳)، ۱۷۶-۱۴۹.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1710304>
- ریندافوس، رونالد آر؛ چو، مینجا کیم. (۱۴۰۰). *باروری پایین، نهادها و سیاست‌ها* (ترجمه حجه بی‌بی رازقی‌نصرآباد). تهران: موسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور.
- سوبوتکا، توماس؛ انا ماتسیاک؛ ز بروزوسکا. (۱۳۹۹). *باروری پایین و پاسخ‌های سیاستی به آن* (ترجمه رسول صادقی و میلاد بگی). تهران: انتشارات موسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور.
- شمس قهفرخی، فریده؛ عباس عسکری‌ندوشن؛ حسن عینی‌زیناب؛ علی روحانی؛ محمدجلال عباسی‌شوازی. (۱۴۰۱). در دوراهی تصمیم به فرزندآوری: واکاوی چالش‌های فردی و اجتماعی فرزندآوری در بستر باروری پایین در شهر اصفهان. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۳ (۴)، ۲۸-۱.
<https://doi.org/10.22108/jas.2022.132711.2269>
- شمس قهفرخی، فریده؛ عباس عسکری‌ندوشن؛ حسن عینی‌زیناب؛ علی روحانی؛ محمدجلال عباسی‌شوازی. (۱۴۰۰). چالش‌های اجرای سیاست‌های تشویقی فرزندآوری: مطالعه‌ای کیفی در شهر اصفهان. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۶ (۳۲)، ۱۱۲-۷۹.
<https://doi.org/10.22034/jpai.2022.559285.1242>
- صادقی، رسول؛ شهبایی، زهرا. (۱۳۹۸). تعارض کار و مادری: تجربه گذار به مادری زنان شاغل در شهر تهران. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۰ (۱): ۹۱-۱۰۴.
- عباسی‌شوازی، محمدجلال؛ حجه بی‌بی رازقی‌نصرآباد؛ میمنت حسینی چاوشی. (۱۳۹۹). امنیت اقتصادی - اجتماعی و قصد باروری در شهر تهران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۵ (۲۹)، ۲۳۸-۲۱۱.
<https://doi.org/10.22034/jpai.2020.243924>
- عباسی‌شوازی، محمدجلال؛ سعید خانی. (۱۳۹۳). ناامنی اقتصادی و باروری: مطالعه موردی زنان دارای همسر شهرستان سنندج. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۹ (۱۷)، ۷۶-۳۷.
https://www.jpaiassoc.ir/article_20069.html
- عباسی، آمنه؛ رسول صادقی؛ امیرملکی؛ قادر بالاخانی. (۱۴۰۱). فراتحلیل پژوهش‌های مرتبط با عوامل تأثیرگذار بر نگرش‌ها، تمایلات و قصد باروری در ایران. *فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۱۴ (۴)، ۹۲-۶۳.
<https://doi.org/10.22035/isih.2021.4546.4509>
- عباسی‌شوازی، محمدجلال؛ احمد دراهکی. (۱۳۹۶). تأثیر سنخ‌های متفاوت شبکه‌های اجتماعی بر قصد باروری: مطالعه زنان حداقل یکبار ازدواج کرده مناطق شهری استان بوشهر. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۲ (۲۳)، ۴۱-۷.
https://www.jpaiassoc.ir/article_33256.html
- عباسی‌شوازی، محمدجلال؛ عباس عسکری‌ندوشن. (۱۳۸۴). تغییرات خانواده و کاهش باروری در ایران: مطالعه موردی استان یزد. *نامه علوم اجتماعی*، ۱۱ (۳) (پیاپی ۲۵)، ۷۵-۳۵.
https://jnoe.ut.ac.ir/article_10534.html
- عسکری‌ندوشن، عباس؛ حاتم حسینی؛ حامد کریمی. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی عوامل تعیین‌کننده ایده‌آل‌های باروری زنان کرد شاغل و غیرشاغل شهر سنندج. *مطالعات راهبردی زنان*، ۱۷ (۶۷)، ۸۳-۴۵.
https://www.jwss.ir/article_12428.html
- عسکری‌ندوشن، عباس؛ حجه بی‌بی رازقی‌نصرآباد. (۱۴۰۲). تجربه مادری و چالش‌های فرزندآوری زنان شاغل: مطالعه کیفی در شهر تهران. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ۱۲ (۳)، ۱۲۲-۹۹.
<https://doi.org/10.22108/srsp.2023.138962.1934>
- علی مندگاری، ملیحه؛ حجه‌بی‌بی رازقی‌نصرآباد؛ عباس عسکری‌ندوشن؛ زینب محسنی نژاد. (۱۳۹۶). تعیین‌کننده‌های شکاف بین تعداد فرزندان واقعی و ایده‌آل در شهر تبریز. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۲ (۲۳)، ۷۹-۴۳.
https://www.jpaiassoc.ir/article_33262.html
- کاوه فیروز، زینب؛ نگار رضی؛ نورالدین فراش خلیو. (۱۴۰۱). سنجش عوامل مؤثر بر شکاف بین باروری واقعی و ایده‌آل زنان شهر تهران. *مطالعات راهبردی زنان*، ۲۴ (۹۶)، ۱۴۶-۱۱۳.
<https://doi.org/10.22095/jwss.2022.332257.2947>
- مرکز آمار ایران. (۱۴۰۰). محاسبه باروری کل با روش مستقیم با منابع مختلف داده به تفکیک استان ۱۳۹۶-۱۴۰۰. Retrieved from
https://amar.org.ir/Portals/0/Files/baravord/Mizan_Barvari_Ostan_1396-1400.pdf
- Abbasi, A., Sadeghi, R., Maleki, A., & Balakhani, G. (2022). A meta-analysis of factors related to fertility attitudes, desires, and childbearing intentions in Iranian studies. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 14(4), 63-92. [In Persian].
<https://doi.org/10.22035/isih.2021.4546.4509>
- Abbasi-Shavazi, M. J., & Askari-Nodoushan, A. (2005). Family change and decline in fertility in Iran: A case study of Yazd province. *Journal of Social Sciences Letter / Sociological Review*, 25(25), 35-75. [In Persian].
https://jnoe.ut.ac.ir/article_10534.html
- Abbasi-Shavazi, M. J., & Dorahaki, A. (2017). The Effect of Different Types of Social Network on Fertility Intention: The Case Study of Ever-Married Women in Urban Areas of Bushehr Province. *Journal of Population Association of Iran*, 12(23), 7-41. [In Persian].
https://www.jpaiassoc.ir/article_33256.html
- Abbasi-Shavazi, M. J., & Khani, S. (2014). Economic Insecurity and Fertility: Case Study of Married Women in Sanandaj District. *Journal of Population Association of Iran*, 9(17), 37-76. [In Persian].
https://www.jpaiassoc.ir/article_20069.html
- Abbasi-Shavazi, M. J., Razeghi-Nasrabad, H. B., & Hosseini-Chavoshi, M. (2020). Socio-Economic Security and Fertility Intention in Tehran City. *Journal of Population Association of Iran*, 15(29), 211-238. [In Persian].
<https://doi.org/10.22034/jpai.2020.243924>
- Adsera, A. (2006). An economic analysis of the gap between desired and actual fertility: The case of Spain. *Review of Economics of the Household*, 4(1), 75-95. <https://doi.org/10.1007/s11150-005-6698-y>
- Afshani, S., & Hatefirad, L. (2017). Investigate Related Factors with Work-Family Role Conflict with Emphasis on Organizational Factors Among Employed Women. *Journal of Applied Sociology*, 28(4), 1-18. [In Persian].
<https://doi.org/10.22108/jas.2017.21734>

- Alimondegari, M., Razeghi-Nasrabad, H. B., Askari-Nodoushan, A., & Mohseni-Nejad, Z. (2017). The Determinants of Gap between Ideal and Actual Fertility in Tabriz City, Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 12(23), 43-79. [In Persian]. https://www.jpaiassoc.ir/article_33262.html
- Arránz Becker, O., Lois, D., & Nauck, B. (2010). Differences in fertility patterns between East and West German women. Disentangling the roles of cultural background and of the transformation process. *Comparative Population Studies*, 35(1). <https://doi.org/10.12765/cpos-2010-02>
- Askari-Nodoushan, A., & Razeghi Nasrabad, H. B. (2023). Motherhood Experience and Childbearing Challenges of Working Women: A Qualitative Study in Tehran. *Strategic Research on Social Problems*, 12(3), 99-122. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/srsp.2023.138962.1934>
- Askari-Nodoushan, A., Hosseini, H., & Karimi, H. (2015). A Comparative Study of the Determinants of Fertility Ideals among Employed and Unemployed Kurdish Women in the Sanandaj. *Women's Strategic Studies*, 17(67), 45-83. [In Persian]. https://www.jwss.ir/article_12428.html
- Balbo, N., Billari, F. C., & Mills, M. (2013). Fertility in advanced societies: A review of research. *European Journal of Population*, 29(1), 1-38. <https://doi.org/10.1007/s10680-012-9277-y>
- Bapiri, O., Kamarbeigi, K., & Darvishi, F. (2015). Investigation of Feeling Social Security and Some of its Related Factors (Case study: students of universities and higher education centers in Ilam). *Journal of Ilam Culture*, 16(46,47), 75-90. [In Persian]. https://www.farhangeilam.ir/article_11651.html
- Basten, S., Mietinnen, A., & Rotkirch, A. (2011). Gender equality and fertility intentions revisited: Evidence from Finland. *European Journal of Population*, 27(4), 469-496. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2011.24.20>
- Becker, G. S. (1960). *Demographic and economic change in developed countries* (G. B. Roberts, Ed.). Princeton University Press.
- Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. Columbia University Press.
- Becker, G. S. (1976). *The economic approach to human behavior*. University of Chicago Press.
- Becker, G. S. (1981). *A treatise on the family*. Harvard University Press.
- Becker, Gary S., & Lewis, H. G. (1973). On the interaction between the quantity and quality of children. *The Journal of Political Economy*, 81(2, Part 2), S279-S288. <https://doi.org/10.1086/260166>
- Bernardes, J. (2005). *Family studies: An introduction*. (Translated to Persian by H. Ghazian). Tehran: Ney Publications. [In Persian]..
- Bernardi, L., & Klärner, A. (2014). Social networks and fertility. *Demographic Research*, 30, 641-670. <https://doi.org/10.4054/demres.2014.30.22>
- Bernardi, L., Klärner, A., & von der Lippe, H. (2008). Job Insecurity and the Timing of Parenthood: A Comparison between Eastern and Western Germany: Perceptions. *European Journal of Population*, 24(3), 287-313. <https://doi.org/10.1007/s10680-007-9127-5>
- Bianchi, S. M. (2000). Maternal employment and time with children: dramatic change or surprising continuity? *Demography*, 37(4), 401-414. <https://doi.org/10.1353/dem.2000.0001>
- Braakman, I., & Bulleid, N. J. (2011). Protein folding and modification in the mammalian endoplasmic reticulum. *Annual Review of Biochemistry*, 80(1), 71-99. <https://doi.org/10.1146/annurev-biochem-062209-093836>
- Branisa, B., Klasen, S., Ziegler, M., Drechsler, D., & Jütting, J. (2014). The institutional basis of gender inequality: The social institutions and gender index (SIGI). *Feminist Economics*, 20(2), 29-64. <https://doi.org/10.1080/13545701.2013.850523>
- Bühler, C., & Fratzcak, E. (2007). Learning from others and receiving support: The impact of personal networks on fertility intentions in Poland. *European Societies*, 9(3), 359-382. <https://doi.org/10.1080/14616690701314101>
- Buzan, B. (2008). *People, state, and fear: The national security problem in international relations*. (Translated to Persian by M. A. Ghasemi), Tehran: Research Institute for Strategic Studies. [In Persian].
- Carlson, D. S., Kacmar, K. M., & Williams, L. J. (2000). Construction and initial validation of a multidimensional measure of work-family conflict". *Journal of Vocational Behavior*, 56(3), 249-276. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1999.1713>
- Chen, S. (2022). The positive effect of women's education on fertility in low-fertility China. *Revue Europeenne de Demographie [European Journal of Population]*, 38(1), 125-161. <https://doi.org/10.1007/s10680-021-09603-2>
- Cygan-Rehm, K., & Maeder, M. (2013). The effect of education on fertility: Evidence from a compulsory schooling reform. *Labour Economics*, 25, 35-48. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2013.04.015>
- de Lange, M., Wolbers, M. H. J., Gesthuizen, M., & Ultee, W. C. (2014). The impact of macro- and micro-economic uncertainty on family formation in the Netherlands. *Revue Europeenne de Demographie [European Journal of Population]*. <https://doi.org/10.1007/s10680-013-9306-5>
- Del Boca, D., Oggero, N., Profeta, P., & Rossi, M. (2020). Women's and men's work, housework and childcare, before and during COVID-19. *Review of Economics of the Household*, 18(4), 1001-1017. <https://doi.org/10.1007/s11150-020-09502-1>
- Dorahaki, A. (2016). Determinants of women's ideal fertility: study of women 15 to 49-year-old in Nasimshar city in 2015. *Razi Journal of Medical Sciences*, 22(141), 59-69. [In Persian]. <http://rjms.iums.ac.ir/article-1-3743-en.html>

- Fahlén, S., & Oláh, L. S. (2018). Economic uncertainty and first-birth intentions in Europe. *Demographic Research*, 39, 795–834. <https://doi.org/10.4054/demres.2018.39.28>
- Fiori, F., Rinesi, F., Pinnelli, A., & Prati, S. (2013). Economic insecurity and the fertility intentions of Italian women with one child. *Population Research and Policy Review*, 32(3), 373–413. <https://doi.org/10.1007/s11113-013-9266-9>
- Fort, M., Schneeweis, N., & Winter-Ebmer, R. (2016). Is education always reducing fertility? Evidence from compulsory schooling reforms. *Economic Journal (London, England)*, 126(595), 1823–1855. <https://doi.org/10.1111/ecoj.12394>
- Fukuda, S. (2017). Gender role division and transition to the second birth in Japan (Working Paper Series). National Institute of Population and Social Security Research. Retrieved from http://www.ipss.go.jp/publication/e/WP/IPSS_WPE28.pdf
- Geruso, M., & Royer, H. (2018). The impact of education on family formation: Quasi-experimental evidence from the UK (Working Paper No. 24332), National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w24332>
- Goldscheider, F. K. (2000). Men, children and the future of the family in the third millennium. *Futures*, 32(6), 525–538. [https://doi.org/10.1016/s0016-3287\(00\)00005-7](https://doi.org/10.1016/s0016-3287(00)00005-7)
- Goldscheider, F. K., Bernhardt, E., & Lappegård, T. (2014). *The second half of the gender revolution in Sweden: Will it strengthen the family?* (Domestic Gender Equality and Modern Family Patterns Working Paper Series EQUAL WP 07).
- Goldscheider, F. K., Olah, L. S. Z., & Puur, A. (2010). Reconciling studies of men's gender attitudes and fertility: Response to Westoff and Higgins. *Demographic Research*, 22(8), 189–198.
- Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76–88. <https://doi.org/10.5465/amr.1985.4277352>
- Haeri Mehrizi, A., Tavousi, M., Sadighi, J., Motlagh, M., Eslami, M., Naghizadeh, F., & Montazeri, A. (2017). Reasons for fertility desire and disinterest among Iranian married adults: A population-based study. *Payesh / Health Monitor*, 16(5), 637-645. [In Persian]. <http://payeshjournal.ir/article-1-86-en.html>
- Hajebi, A., & Faridnia, P. (2009). The Relationship between mental health and social support in health staffs of Bushehr oil industry. *Iranian South Medical Journal*, 12(1), 67-74. [In Persian]. <http://ismj.bpums.ac.ir/article-1-175-en.html>
- Hu, L.-C., & Chiang, Y.-L. (2021). Having children in a time of lowest-low fertility: Value of children, sex preference and fertility desire among Taiwanese young adults. *Child Indicators Research*, 14(2), 537–554. <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09753-5>
- Jafari-Sirizi, F., Askari-Nodoushan, A., & Ruhani, A. (2022). Mothering and childrearing: A critical exploration of mothers' social concerns about parenting. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 14(4), 117-175. [In Persian]. <https://doi.org/10.22035/isih.2022.4801.4707>
- Joshi, H., & David, P. (2006). The social and economic context of fertility. In G. Caselli, J. Vallin, & G. Wunsch (Eds.), *Demography: Analysis and synthesis* (pp. 505-528). Academic Press.
- Kamhöfer, D. A., & Westphal, M. (2019). Fertility effects of college education: Evidence from the German educational expansion (Working Paper No. 316). DICE Discussion Paper. Retrieved from <https://www.econstor.eu/handle/10419/201868>
- Kan, K., & Lee, M.-J. (2018). The effects of education on fertility: Evidence from Taiwan: Education and fertility. *Economic Inquiry*, 56(1), 343–357. <https://doi.org/10.1111/ecin.12492>
- Kaufman, G. (2000). Do gender role attitudes matter?: Family formation and dissolution among traditional and egalitarian men and women. *Journal of Family Issues*, 21(1), 128–144. <https://doi.org/10.1177/019251300021001006>
- Kaufman, G., & Bernhardt, E. (2012). His and her job: What matters most for fertility plans and actual childbearing? *Family Relations*, 61(4), 686–697. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2012.00720.x>
- Kavehfiroz, Z., Ramazi, N., & Farash, N. (2022). Investigating factors affecting the gap between actual and ideal fertility of women in Tehran. *Women's Strategic Studies*, 24(96), 113-146. [In Persian]. <https://doi.org/10.22095/jwss.2022.332257.2947>
- Khalajabadi Farahani, F. (2017). Role of Gender Beliefs and Gender Division of Domestic Labor in Fertility Preferences and Intentions among Men and Women in Tehran. *Iranian Population Studies*, 3(1), 95-129. [In Persian]. https://jips.nipr.ac.ir/article_89814.html
- Kramarz, F., Rosenqvist, O., & Skans, O. N. (2023). How family background shapes the relationship between human capital and fertility. *Journal of Population Economics*, 36(1), 235–262. <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00834-5>
- Lappegård, T., Neyer, G., & Vignoli, D. (2021). Three dimensions of the relationship between gender role attitudes and fertility intentions. *Genus*, 77(1). <https://doi.org/10.1186/s41118-021-00126-6>
- Lesthaeghe, R. (2010). The unfolding story of the second demographic transition. *Population and Development Review*, 36(2), 211–251. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2010.00328.x>
- Lesthaeghe, R. J., & Neidert, L. (2006). The second demographic transition in the United States: Exception or textbook example? *Population and Development Review*, 32(4), 669–698. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2006.00146.x>
- Lightbourne, R. E., & MacDonald, A. L. (1982). *Family size preferences* (World Fertility Survey Comparative Studies Cross National Surveys 14). Charlesworth Ltd. Retrieved from https://wfs.dhsprogram.com/WFS-CS/ISI-WFS_CS-14_Lightbourne%20&%20Macdonald_1982_Family%20Size%20Preferences.pdf

- McDonald, P. (2000). Gender equity in theories of fertility transition. *Population and Development Review*, 26(3), 427-439. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2000.00427.x>
- McNicoll, G. (1980). Institutional determinants of fertility change. *Population and Development Review*, 6(3), 441. <https://doi.org/10.2307/1972410>
- McNicoll, G. (2001). Government and fertility in transitional and post-transitional societies. In R. A. Bulatao & J. B. Casterline (Eds.), *Global fertility transition, Population and Development Review*, 27(Supp), 129-159.
- Miller, W. B. (1994). Childbearing motivations, desires, and intentions: a theoretical framework. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 120(2), 223-258.
- Modena, F., Rondinelli, C., & Sabatini, F. (2012). Economic insecurity and fertility intentions: The case of Italy (EERI Research Paper Series No). In *Economics and Econometrics Research Institute (EERI)*.
- Morgan, S. P. (2003). Is low fertility a twenty-first-century demographic crisis? *Demography*, 40(4), 589-603. <https://doi.org/10.1353/dem.2003.0037>
- Morgan, S. P., & Rackin, H. (2010). The correspondence between fertility intentions and behavior in the United States. *Population and Development Review*, 36(1), 91-118. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2010.00319.x>
- Musick, K., England, P., Edgington, S., & Kangas, N. (2009). Education differences in intended and unintended fertility. *Social Forces: a Scientific Medium of Social Study and Interpretation*, 88(2), 543-572. <https://doi.org/10.1353/sof.0.0278>
- Pan, J.-N., & Yang, Y.-J. (2020). The impact of economic uncertainty on the decision of fertility: Evidence from Taiwan. *The North American Journal of Economics and Finance*, 54(101090), 101090. <https://doi.org/10.1016/j.najef.2019.101090>
- Perugini, M., & Bagozzi, R. P. (2001). The role of desires and anticipated emotions in goal-directed behaviours: broadening and deepening the theory of planned behaviour. *The British Journal of Social Psychology*, 40(Pt 1), 79-98. <https://doi.org/10.1348/014466601164704>
- Probert, B. (2005). 'I just couldn't fit it in': Gender and unequal outcomes in academic careers. *Gender, Work, and Organization*, 12(1), 50-72. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2005.00262.x>
- Quesnel-Vallée, A., & Morgan, S. P. (2003). Missing the target? Correspondence of fertility intentions and behavior in the U.S. *Population Research and Policy Review*, 22(5/6), 497-525. <https://doi.org/10.1023/b:popu.0000021074.33415.c1>
- Razeghi Nasrabad, H. B. (2022). Establishing work-family balance: The experience of employed women in Tehran Municipality. *Women's Strategic Studies*, 24(94), 105-135. [In Persian]. <https://doi.org/10.22095/jwss.2022.310860.2826>
- Razeghi Nasrabad, H. B., & Abbasi-Shavazi, M. J. (2020). Ideal fertility in Iran: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Women's Health and Reproduction Sciences*, 8(1), 10-18. <https://doi.org/10.15296/ijwhr.2020.02>
- Razeghi Nasrabad, H. B., & Mirzaei, M. (2012). The gap between actual and ideal fertility in Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 7(13), 149-176. [In Persian]. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1710304>
- Razeghi Nasrabad, H., & Modiri, F. (2018). Men's gender attitudes and their fertility intentions in Tehran. *Social Determinants of Health*, 4(2), 84-90. <https://doi.org/10.22037/sdh.v4i2.21853>
- Razeghi Nasrabad, H., Alimandegari, M., & Mohammadipour Nodoushan, A. (2015). Family-Work Conflict and its Relation to Fertility Behavior A study among employed women in education section in the city of Yazd. *Journal of Population Association of Iran*, 10(19), 165-193. [In Persian]. https://www.jpaiassoc.ir/article_25591.html
- Razeghi-Nasrabad, H. B., & Askari-Nodoushan, A. (2024). Childbearing Motivations of Working Women at the Social Security Organization of Tehran, Iran. *Quarterly Journal of Woman and Society*, (), -. [In Persian]. https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_6660.html
- Rindfuss, Ronald R., & Choe, M. K (2016). *Low fertility, institutions, and their policies: variations across industrialized countries*, Cham, Switzerland: Springer International Publishing
- Scott, W. R. (2014). *Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities* (4th ed.). SAGE Publications.
- Sadeghi, R. and Shahabi, Z. (2019). The Paradox of Work and Mothering: The Experience of Transition to Motherhood of Employed Women. *Journal of Applied Sociology*, 30(1), 91-104. [In Persian]. doi: 10.22108/jas.2018.106988.1197
- Shams Gahfarokhi, F., Askari-Nodoushan, A., Eini-Zeinab, H., Ruhani, A., & Abbasi-Shavazi, M. J. (2022). At the Crossroad of Decision to Have Children: An Analysis of Individual and Social Childbearing Challenges in the Context of Low Fertility in Isfahan. *Journal of Applied Sociology*, 33(4), 1-28. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/jas.2022.132711.2269>
- Shams-Ghahfarokhi, F., Askari-Nodoushan, A., Eini-Zinab, H., Ruhani, A., & Abbasi-Shavazi, M. J. (2021). Challenges of New Pronatalist Population Policies and Programs in Iran: A Qualitative Study in the City of Isfahan. *Journal of Population Association of Iran*, 16(32), 79-112. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jpai.2022.559285.1242>
- Sieber, S. D. (1974). Toward a theory of role accumulation. *American Sociological Review*, 39(4), 567. <https://doi.org/10.2307/2094422>
- Sobotka, T., & Beaujouan, É. (2014). Two is best? The persistence of a two-child family ideal in Europe. *Population and Development Review*, 40(3), 391-419. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2014.00691.x>
- Sobotka, T., Matysiak, A., & Brzozowska, Z. (2019). *Policy responses to low fertility: How effective are they?* ((Translated to Persian

- by R. Sadeghi). National Population Studies and Comprehensive Management Institute Publications. [In Persian].
- Sobotka, T., Skirbekk, V., & Philipov, D. (2011). Economic recession and fertility in the developed world. *Population and Development Review*, 37(2), 267–306. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00411.x>
- Spéder, Z., & Kapitány, B. (2009). *Ideational factors and parenthood. A gender- and parity specific analysis in a post-communist society* (Working papers on population, family and welfare No. 11). Demographic Research Institute, Hungarian Central Statistical Office.
- Stark, L., & Kohler, H. P. (1998). The debate over low fertility in the popular press: A cross-national comparison, 1998–1999. *Population Research and Policy Review*, 21(6), 535–574. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1022990205200>
- Statistical Center of Iran. (2022). Fertility rate by Iran, Iranians, and provinces. 2017-2022. [In Persian]. https://amar.org.ir/Portals/0/Files/baravord/Mizan_Barvari_Ostan_1396-1400.pdf
- Tanskanen, A. O., & Rotkirch, A. (2014). The impact of grandparental investment on mothers' fertility intentions in four European countries. *Demographic Research*, 31, 1–26. <https://doi.org/10.4054/demres.2014.31.1>
- Teimouri Arshad, R., Rezapour, Z., & Sadeghi, R. (2022). Study of Women's Attitude Toward Value of Children and Its Determinants in North Khorasan Province. *North Khorasan University of Medical Sciences*, 14(2), 35-42. [In Persian]. <http://journal.nkums.ac.ir/article-1-2615-fa.html>
- Testa, M. R. (2006). *Childbearing preferences and family issues in Europe* (Special Eurobarometer 253/Wave 65.1). European Commission. Retrieved from: <http://www.oeaw.ac.at/vid/download/ReportESEMPLAgeingandFertility20061027.pdf>
- Thomson, E. (1997). Couple childbearing desires, intentions, and births. *Demography*, 34(3), 343–354. <https://doi.org/10.2307/3038288>
- Torr, B. M., & Short, S. E. (2004). Second births and the second shift: A research note on gender equity and fertility. *Population and Development Review*, 30(1), 109–130. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2004.00005.x>
- Vande Kaa, D. (1987). Europe's second demographic transition. *Population Bulletin*, 44(1), 1–57.
- Willis, R. J. (1973). A new approach to the economic theory of fertility behavior. *The Journal of Political Economy*, 81(2, Part 2), S14–S64. <https://doi.org/10.1086/260152>